

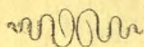
PRIVIRE
IN
TRECUTULU ROMANILORU.

—◆—
CONFERINȚĂ PUBLICĂ

DE

CONSTANTIN JENNESCU

Profesore.

—
PLOESCI.

NOUA TYPOGRAPHIE IOAN G. COSTESCU.

1873.

PRINTED

IN

THE HISTORY OF THE ROMAN EMPIRE

BY

JOHN

WALTON

ESQ.

OF

THE

UNIVERSITY OF OXFORD

1782

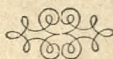
PRIVIRE
IN
TRECUTULU ROMANILORU.

—
CONFERINȚĂ PUBLICĂ

DE

CONSTANTIN JENNESCU

Profesore.

—
PLOESCI.

NOUA TYPOGRAPHIE IOAN G. COSTESCU.

1873.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
540 EAST 57TH STREET
CHICAGO, ILL. 60637

DOMNULUI C. T. GRIGORESCU.

Stimate Amice!

Scii, suntu siguru, că, la 18 Marte anulă corentu, ca membru alu junei societăți științifice-literariă, alu căreia scopu 'lă cunoscă, am ținutu uă conferința publică în sala Gymnasiului, despre „**Trecutul Românilor.**”

Scopulă meu a fostu : să consilieziu credința in bine, și pe câtu voiă putea, să punu in vederea românilorū **de ađi**, vechiele și sublimele virtuți strămoșești; să întărescu curagiulă abătutu alu unoru-a, să fortificu debila credința a altoru-a, și să dăcu, in fine, tuturorū : **energie, speranția, răbdare și incredere.**

Nu știu decă am reușitu. — Publiculă inteliginte a apreciatu atunci, astăđi 'i oferu ocasiunea a judeca; cređu, cu tóte acestea că, paginile ce urmădiă, nu voru putea să inlocuiască, nici-uă-dată, acea vervă de momentu și acelă entuziasmă alu improvisațiunei de atunci.

Stimate amice, cedându stăruințielorū continue ale măi multorū amici, 'mă am luatū obligațiunea a o imprima și, ascultându dorința ânimei mele, a 'ți o dedica și D-téle. — Nu am pretențiunea, te rogū să șci, că amū făcutu măcarū unū micū opusculă de uă óre-care valóre literariă; curagiulă chiarū 'mă lipsește a eși înaintea publiculă; dérő, trebuie, cu

tóte acestea , sã cedãmũ și amicilorũ carĩ ne punũ , câte-uã-
datã , in posițiunĩ dificile .

Primeșce dérõ , scumpe și stimate amice , dedicațiunea ce
'ți facũ și , te rogũ , nu uita unũ singurũ momentũ , cã numai
stima și respectulũ cẽ'ți datoređiũ mẽ a îndemnatũ la acẽsta .
Salutãrile mele .

Alũ Domniei-tẽle
sincerũ
și devotatũ amicũ ,
C. JENNESCU .

1873, Augustũ 23.

PLOESCI.

PRIVIRE
IN
TRECUTULU ROMÂNILORU.

I.

Dómneloră și Domniloră,

Inainte de a aborda interesanta și, din tóte punctele de privire, utila cestiune care face obiectulă conferinței ce am avută onóre a anunția, 'mă veți acorda, credú, permisiunea, în numele junei societăți literarie și științifice, a vă aduce cele mai sincere mulțămiri pentru buna-voinția și plăcerea cu cari încuragiați, prin presinția D-v. modestele nóstre conferinție.

Acéstă frumósă detoria implinită, 'mă veți da voie a vă spune că, numai animatú de bine-voitóra atențiune ce ați acordatú colegilorú mei, și indemnatú de indulgința cu care, totú-de-una, ați judecatú modestele talente, 'mă am luatú curagiulă, intr'unú momentú de entusiasmú, trebuie să mărturisescú, —

momentu, cându ânima premerge rațiunei, — se mă presintu inaintea D-v., publicu alesu și inteliginte și, făcându-mi rëndulü, se tratesu una din cele mai importante cestiuni și se facu a ne aduce, cu toții, aminte câte-va fapte gloriose din istoria nóstră națională.

Suntu förte sigurü, dómnelorü și domnilorü, și in fația unei afluinție așia de numeroșe, am aprópe uă convințiune certă că, nu talentulü meu oratoricü, care 'mi face defectiune, nici modesta mea capacitate istorică, nici, mai alesü, acea elocințiã ardentã și pasionatã care mișcă ânimile, aprinde entusiasmulü și revivificã frumósele sentimente naționali, va indemnatü a onora conferinția, de astã sérã, cu uă presințiã, — ar trebui se spunemü cum nu ne așteptamü, — ci de sigurü plãcerea ce simțimü fie-care, in aceste grele momente, de a audì vorbindu-ni-se despre timpurile trecute; frumosulü sentimentü care ne indemná a cugeta la ideile și faptele bunilorü români de altã-datã; și, in fine nobila dorințiã de care suntemü animați de a asculta aci, la piciórele acestei tribune, — unde, in fie-care ñi, vorbimü junei generațiuni despre *virtute, adevëru și dreptate*, — evocându-se umbrele strãbune, umbre scumpe, mari și majestóse ale glorioșilorü noștri domni români cari, inspirați de puterniculü și sântulü amorü alü patriei, luptarã voiniceșce atâtea secole contra streinismului cotropitorü; apërarã, cu sângele lorü, scumpa moșiã

părintescă, *tēra*; și, prin virtuțile lor sublime, ilustrară gloriosul tron al Daciei Trajane.

* * *

Dómnelorū și Domnilorū,

Trecutul Românilorū, stră-vechile noastre virtuți strămoșești . . . , suntū cestiunile cari vorū face obiectul conferinței de astă-seră.

Trecutul Românilorū?!!. . . .

Dérö, ce spectaclu mai admirabilū, ce privire mai frumoasă, ce orizonte mai seninū și mai dilectū ochilorū noștri, ce priveliște mai dragălașie și mai încântătorie, in fine, ca mândrulū și gloriosulū trecutū alū națiunei române?!!. . . .

Ah! . . . 'mī saltă ânima de bucurie, dómnelorū și domnilorū, cândū 'mī raporteđiū memoria la acele timpuri fericite, cândū scumpa noastră Românie, mândră de curagiulū filorū sēi impunea respectū dușmanilorū indrăsneți; 'mī bate tare peptulū cândū cugetu la acele vécuri în cari strălucescū sublimele virtuți militare, civice și domestice, altarū sacro-sanctū alū castității și paladiū alū naționalității noastre; mi se aprinde sufletulū de unū firescū entusiasmū cândū 'mī aducū aminte că détoria atunci era cultulū românulū; 'mī se luminéđia ochii cândū citescū, plinū de aviditate, frumoșele și interesantele pagini ale istoriei noastre, in care suntū incadrate, intr'unū modū palidū

trebuie să spunem, gloriosele fapte militare ale ilustrilor și marilor domni români, cari, și sacrificară viața, pentru a ne lăsa intactă patrimoniul străbun, marea și în veci glorioasă patrie română.

„Mi am propus, cum vedeți, doamnălor și domnilor, să vă vorbesc despre trecutul românilor, de deosebita lor iubire de patrie și de libertate; mi am propus să vă vorbesc despre acele mari, grele și gloriose lupte, în cari eroicii noștri soldați, mândri de țera lor, înfruntau furia armatelor păgâne și cotropitoare care amenințau țera; mi am propus să vă arăt acele frumoase și sublime virtuți strămoșești, acele idei, concepțiuni înalte, și acele fapte mari de virtute, care rădică o națiune și o fac mare, liberă și ferice; mi am propus, cum dicea nemuritorul N. Bălcescu, să privim cu toți acel „șir de veșuri în care părinții noștri au trăit, și la chipul cu care ei s'au purtat în viața lor socială, pentru ca să dobândim virtuțile lor, și să ne ferim de erorile în care au căzut ei;“ (1) mi am propus, în fine, să dică românilor: frații mei, aveți credința în bine; reînviați curajul străbunilor noștri, bărbăția și patriotismul de altădată, adormite frumoase și sublime a atâtor mari genii militare, a atâtor eroi magnanimi, a atâtor iluștri și

(1) Mag. ist. Tom. I, pag. I.

generoși domni români cari, făcēju fala națiunei și alů cărorů nume 'lů pronunția cu dragů lumea intrėgă...

'Mi am propusů . . . dero. . . .

Reuși-voiů?! . . .

La acėstă cestiune veți bine-voi a respunde D-v.; eů sperů, mē măgulesců chiarů a crede că, respunsulů ce veți da, — se ințielege, cu multă indulgiția, — 'mı va fi favorabilů. — In cea ce mē privesce, muncitorů perseverantů, vė potů asecura dómnelorů și domnilorů, că nu am cruțiatů necı uă fatigă, am meditatů, am adunatů, am combinatů, și decă miculů buchietů ce am onóre a vė presinta nu este completů, nici potrivitů dorinției și așteptărei D-v., vė rogů, fiți bunı și supliniți lipsele și imperfecțiunile ce veți observa, prin buna D-v. voinția.

Ași dorı, cu tóte acestea, așa dorı, sė am talentulů oratoriců prin care sė potů arėta, in caractere viui, frumosulů trecutů al romănilorů; așa dorı sė am aceea putere de dicțiune admirabilă, pentru a putea infățıșia in litere de aurů, sublimulů nostru trecutů naționalů; așa dorı sė am aceea vervă ardentă, aceea elocinția persuadentă, aceea inspirațiune poetică, care incăldiesce spiritele, inobilėdiă ănima, deșteptă imaginațiunea, aprinde entuziasmulů și transformă in miriade de cetățianı liberi acele cete de individe fōră viuėtia și fōră voinția; așa dorı sė vorbesců cu putere romănilorů de vitejiile de altă-dată, sė spunů pig-

meilor copii ai gigantilor de o-dinióră, faptele mari și curagiose ale glorioșilor căpitani din secele trecute și, înbărbătați în ideile și concepțiunile lor naționali și transportați în acele înalte regiuni ale faptelor mari și laudabile, se audă palpitându-și anima, se vedă lacrimi de bucurie în ochii lor. . . .

Românie!! . . . țeră mândră și glorioasă, agiută-mă; și, plină de acel farmec al entusiasmului care învinge și zdrobesce tot ce este în calea adevărului, se pot face pe fiii tei *de azi*, se admire figura ta, se privească cu fală trecutul tău, se imiteție pe fiii tei *de altă-dată*, se 'i onoreție și se facă dintr'ênșii atâtea icône sacre la care se se închine toți câți simtă și cugetă românesce.

N'ași dorì, n'ași dorì de loc, dómnelor și domnilor, se fiu în mediu-loc al acelor oracle ale antiquității și de pe acele tripode ale Pythielor celebre se spună trecutul și se profetiseșii viitoriul de rose pe care, juna dero mult încercata noastră țeră, are se și repause, după secli de suferință și de eroism, frumoșele și drăgălașele membre fatigue; n'ași dorì se am abilitatea augurilor și aruspilor de altă-dată, nici acea grație orfeiană la accentul lirei căruia săltău stâncile, codrii și ființele inanimate; dero ași dorì se am acea desteritate și pasiune a scriitorilor și oratorilor anticì cari șciau se fure, din cer, focul sacru prin care aprindeu patriotismul conna-

ționaliloră loră ; ași doră , putinte dómne ! sântă protectoră ală țerei mele , sã am acea putere de cuvântă prin care sã potă arãta in caractere de focă mândrulă trecută ală națiunei române ; ași doră ași doră , in fine , sã facă sã se vãdiã in flacări eteree , acelă mândru și mărețiu viitoră , in care maica nóstră *Romania* , — in înalțimea noriloră , pe pedestalulă mărirei și ală gloriei , — va impleti , impreună cu drăgălașele ei surori , cununa de laură care mâne , — ah ! acelă mâne ! — va impodobi fruntea aceluia pe care providenția 'lă va destina pentru a uni pe toți români in tr'ună singură corpă așia cum a fostă altădată DaciaTrajană , fiică mândră a mândrului și gloriosului Impărată ală imortalei și eternei Rome .

Âncă-ua-dată , . . . reuși-voiă?! . . .

Amă speranțią ; amorulă ce amă pentru România , țera mea , țera vitejiloră ; superbele locuri unde am vãdiută pentru prima óră bine-fãcutóriele și magnificele rađie ale sórelui ; azuria și pururea vesela și suriđiatórea boltă a firmamentului care incinge intregă teritoriulă patriei române ; frumósele și gloriósele resuveriri antice ale națiunei , in cari vedemă vechia fală strãmoșiască și mândrele virtuți ce incununaă pe acei bună și bravi români de altădată ; gloria ce , prin eroice lupte , puțini la numără dero cu credințią nestrãmutată in Dumneđeulă părințiloră noștri și uă voințią inebanlabilă , cãștigăra soldațiă noștri ; tradi-

țiunile resbelnice de care è plinü pämêntulü românescü, de dincolo de munți și pênö la mare, și esemplele numeroșe de eroismü, iubire de patrie, de mari sacrificie pentru țeră, ce in toți timpii și in orice ocasiune, arêtară vitejii României, tradițiunii și sacrificie in care ne am legănatü tainicü copilăria nôstră; acelü avêntü nobilü și cavalerescü, acelü disprețü cu care primiaü mörtea, și in fine acelü curagiü, demnü de invidiatü, ce ânimă pe soldații nôștri cari, nevoindü a cunosce de câtü sacra lorü detoriă, a muri pentru țeră, se asvêrléü, — lei, copii leilorü, — in órdele păgâne și năvalitöre, și cu pala strămoșiască in mână, doboriaü miä de neamici și nu reculaü neci unü singurü pasü inainte de a căștiga victoria, séü — căștigată de vrășmași, — a o smulge din mânilé imbecililorü Osmanlii, trufașilorü și fanfaronilor descendinți ai lui Atila, și martirilorü astăđi copii ai nenorocitei Polonie!! aceste frumoșe resuvenirü, sperü, 'mï vorü înlesni calea și 'mï vorü fi de un puternicü ajutorü pentru a putea face, in aceste momente solemnele, pentru mine, resunătorü și tare numele românulü.

Dêrö cu câtü më apropiü mai multü, dómnelorü și domnilorü, de tesa care face obiectulü conferinției mele, cu câtü privescü mai multü in trecutulü nostru de glorie, cu câtü cugetü mai multü la eroicile vécuri care nu mai suntü și admirü, plinü

de entusiasmă, acele epoce sublime în cari iluștrii noștri domni și întregu poporulă eșecutaă minuni de bravură, cu atâtă mă convingă de pușinătatea puteriloră mele și 'mă cunoscă imprudintăia unui curagiău hasardante care mă decise a aborda acéstă cestiune; cu câtă admiră curagiulă, energia, devotamentul, sacrificiele și deosebita loră iubire de țără, cu ună cuvântă virtuțile loră antice, cu atâtă mă intristădiă aceia ce ne lipseșce ađi; cu câtă observă mai cu atențione interesantele pagină ale istoriei năstre, cu atâtă faptele mari, demne de laudă, mă năvălescă și vėđă câtă suntemă de mici în fația măririloră trecute; cu câtă eraă în fine de energici, generoși, eroici, austeri și dotați cu o superbă și decisivă voință bravii români și agerii căpitani de atunci, cu atâtă suntemă mici, imperceptibili, pigmei și sybariți actualminte, spre rușinea năstră și desonărea aceloră timpuri cari făcăă fala românismului.

Suntemă mici, în fația măririloră trecute, și eă nu potă să 'mă iertă imprudintăia cu care mă deciseiă a atinge acéstă mare cestiune; dăro, speră, dómneloră și domniloră, că, pe de o parte, bunătatea și măgulitorea D-v indulgință va trece cu vederea imperfecțiunea improvisațiunei mele; éro, pe de alta, — ori care ară fi talentulă meă și ori câtă 'mă vor fi de ajutoră modestele mele cunoșciințe, în tratarea acesteï tесе, — suntă convinsă și mă consoleđiă cu acéstă ideă

că, trecutul Românilor va fi și va rămâne totu mare, iubită adevăraților fiii ai țerei, și gravată, cu litere neperitoare, în inimile tuturor descendinților lui Trajan și Decebal.

Vom vorbi dăro, dănelor și domnilor, despre timpurile de altă-dată; vom face uă răpede, fărte răpede privire în trecutul românilor; și decă D-v, veți observa ôre-care timiditate în vorbirea mea, scu-sați-mi-o, vă rog, căci ea provine din acea fărte es-plicabilă emoțiune a copilului care se apropie de ma-nă-sa; este timiditatea preutului care, apropiându-se de altar, atinge cu mâna sea cele sacre. Nu voi dice nici uă vorbă de presinte; dăuă cuvinte, speru, ênsô, că 'mi veți permite despre viitor, căci viitorul este alu nostru, alu junei generațiuni.

* * *

Dănelor și domnilor,

Pentru a putea, mai cu facilitate, se trecu cu pri-virea gloriosul nostru trecut național și se punu în vederea Dv. unu momentu mai nainte, eroicile și mândrele figuri ale celebrilor noștri domni români cari, apărără țera în decursul atătoru vécuri grele, dăro strălucite, imortatisându numerôse localități și făcându-se pe ei singuri imortali, 'mi veți da voie, pentru a fi și mai bine înțelesu, în scopul ce urmă-

rescū, sē punū următóarele cestiuni, a cărorū insemnătate fie-care o póte apreçia cu facilitate :

Ce înțiegemū prin trecutulū unui poporū? . . .
Ce importanțā și ce folosū póte avea, pentru uā națiune, cunoșcerea trecutului sēu naționalū? . . .

Unulū dintre veteraniū și iluștrii, așī putea ðice, cronicari ai Romānilorū, faimosulū logofētū alū Moldovei din timpurile bētrānului domnū C. Cantemirū, agerulū conducătore, in acele grele timpuri, alū partitei naționale, bunulū și curagiosulū bărbatū de statū, Mircea Costin, vorbindū despre trecutū ðice : „*vre-*
mile trecute suntū acelea din care lesne putem price-
pe cele viitoare.“

Insemnatulū bărbatū de statū alū Romāniei celei nouē, alū Romāniei regenerate, — la care nu puçinū contribuī; — ilustrulū tribunū alū poporului care, revandicāndū pentru țera nóstrā, nobilulū și străvechiulū nume de „*Romānia*,“ ilustrā tribuna parlamentului romānū la 1862; celebrulū profesore de la Academia Mihailénā, din Iașsy; și, mai alesū laboriosulū istoricū romānū, Mihail Cogālnicēnu, care, — cu uā perseveranțā demnā de uā frumoșā causā, desmormēntā, nu numai epocele glorióse, dērō intregū trecutulū Romānilorū, din prāfuitele rafturi ale arhivelorū țerei, — vorbindū despre trecutulū nostru, in prefația Letopisițielorū Țerei-Moldovei, publicate pentru prima órā la 1852, in Iașsy, — ðice : „*elū*

„este limanul de mântuire, altarul sacru pe care ne
„putem răzîma, fără frică; elu este singurul oraclu
„care pôte spune viitorul,“ cea ce amü fostü, cea ce
suntemü, și, mai alesü, ce amü putea fi prin unire
și tãrie in credinție.

Trecutul nostru naționalü, dómnelorü și domni-
lorü, este ancora de scãpare; sorgintea viuë și datã-
tore de viuëtã; este limpedea oglindã, unde se potü
vedea frumösele virtuți naționali; este, in fine, loculü
unde se potü imbãrbãta toți fiii nației, și calea pe care,
cu unü zelü demnü de cauzele mari și inalte, trebuie
së mérgã toți romãni. — Éccö ce ințielegemü noi
prin trecutulü unü poporü.

In cea ce concerne secunda cestiune, cine pôte
pune in dubiü importanția și utilitatea cunöscerei și
cultivãrei trecutului naționalü? — Ce pôte ajuta mai
multü unü poporü în mersu-i liberü și reformarea
unorü instituții necesarii, de câtü trecutulü sëü na-
ționalü, in care pôte afla numeröse și vii esemple? Ce
pôte së mișce mai multü unü poporü și së 'lũ indru-
meție cãtre unü viitorü mai ferice, — dupö care a
suspinatü, pôte, multe vécuri, — de câtü cunöscerea
și iubirea trecutului sëü istoricü? . . . Unde? . . . unde
se potü inspira, in adevëru, bãrbații politici, — a-
devërați, sinceri și desteri piloți, — cari conducü
barca unei națiuni pe intinsele valuri ale oceanului,
dëcö nu in trecutulü acelei națiuni? . . . Unde? . . .

unde, in fine, se potü entusiasma, legiunile armate și gata pentru luptă, spre a infrunta furia vrășmașilor, decât nu in trecutulu, in care vedü subline esemple demne de imitatü? . . .

Da, dómnelorü și domnilorü, trecutulu unei națiuni viteze, ideile unorü mari bărbați de statü, faptele militare ale unorü eroi generoși și magnanimi, sublimele esemple de devotamentü ale unorü căpitani resbelnici, incordéziä puterile națiunei, împle de spaimă popórele harpagone și apăsátore, însufflä respectü tiranilorü și trădătorilorü, îmbărbatéziä popórele in nenorocire și transformă in miriade de bravi pe toți oștenii patriei; elü deștéptă unü poporü din starea-i letargică spre a'i reda splendórea lui antică; elü are in fine acea putere magnetică, estraordinariä, de a atrage din fundulu prăpastiei unü poporü, rës-tórnă chiarü pétra morméntälä in care este țintuită uä națiune și o rechiamă la viuéțiä, la libertate, la viitorü. . . .

Tóte națiunile oprimate, dómnelorü și domnilorü, speră in trecutulu lorü; in elü se îmbărbatédiä și prin elü și pilescü lanțurile sclaviei cu care le-au încăr-catü tiranii și opresorii, pentru a le răpi libertatea și a le fura limba și naționalitatea. — Acestü puternicü și incontestabile adevérü. ni-lü arétä istoria ori-cărui poporü, căci ea este, — cumü dicea ilustrulu oratore și faimosulu consule alü republicei romane Marcu

Tuliū Cicerone, — martora timpurilor și facla verității.

Pentru a ne convinge, 'mă veți da voie să vă rog să bine-voiți, a mă însoți ca, împreună, să cercetăm faptele cari s'aū petrecutū in Europa, de aprōpe trei pātrare de secolū, la popōrele vecine și chiar la noi Romāniū.

* * *

Dōmnelorū și Domnilorū,

Mica dērō vitēza Serbiā, țērā vecinā și amicā, fu strivită sub greulū jugū alū barbarilor Turci, ca mai tōte popōrele orientale. — din nenorocire. — Aū nu in trecutulū sēū istoricū se îmbārbātā Serbia, cāndū, aprinsā de foculū patriei, in nenorocire, și animată de dorulū libertății, și aduse aminte de timpurile sēle eroice și rădicā, — cu putere și hotărīre, — la 1804, armele mântuirei, și condusā de agerele brație ale lui Cerni-George și Miloș Obrenovici, luptā aprōpe 22 anni și luptā āncō și astādi, pentru recunōscerea acelorū sfinte drepturi : „limba, naționalitatea, libertatea și independinția? . . .“

Dērō Grecia! . . . Grecia, acēstā frumōsā și eroicā țērā, pusā sub cālcaiulū tiranului musulmanū! . . . Grecia nu se îmbārbātā ea ōre in acelu gloriosū trecutū naționalū cāndū, la 1821, — aducundu-și aminte eroicele timpuri ale lui Leonida, Temistocle și

altorü viteji căpitani, — luâ in vigurósele séle brație armele libertății, și prin o resistentă desperată, déró demnă de străbunii lorü, bărbați, bătrâni, femei, copii luptară eroicește aprópe optü anni de țile, — in cari se ilustrară bărbați de unü meritü distinsü ca : Capo-d'Histria, Mavro-Mihali, Miaulis, Boceari, Canari etc., -- și ajutați de eroica și generósa Franția, in urma luptei de la Navarin, căștigară libertatea, re-inviuéră naționalitatea, și asigurară multü iubitei și desolatei lorü mame, independinția ? . . .

Italia ! . . . mândra și deliciósa Italiä ! . . . Italia, mamă latinității, cotropită de Heruli, Vandali, Teutoni, Ostro-Goți și supusă dominațiunei neștești, divisă pentru a fi domnită, — căci acésta è devisă Nemțilorü, — nu se îmbărbăta ea óre in gloriosulü seü trecutü naționalü, in acelu trecutü plinü de fapte măreție ale mândrilorü romani antici, cândü, in anulü mântuirii 1848, eroiculü rege Carolü-Albertü rădică drapelulü libertății și independinții, dobórá in mai multe localități, hórdele năvălitóre ale crudului Radețki, și strigă cu voce tunătóre nemțilorü cari se furișaseră in căminulü străbunilorü sei : „*afórá streinulü ? . . .*“

Și la 1859, ilustrulü rege alü Piemontulü, Vítore Emmanuel, — condusü de agerii și illustri patrioți Cavour și Garibaldi, și sprijinitü de concursul generóșilorü copii ai Franciei, — nu fu animatü de marea ideia națională pentru care luptă Carol-Albert

și nu se îmbărbătă elu ore in gloriosul trecut alu Romei, cându rădică armele libertății și, cu o stăruință demnă de uă frumósă causă, bersaglierii Italiei și zouavii Franciei, imortalisându celebrele localități de la Magenta și Solferino, asigurară, prin devotamentul lor sublimu, libertatea și independința, clasicei Italie, mamei comune a latinității? . . .

Și Polonia! . . . Polonia, dómnelor și domnilor, superba déro nenorocita țéră a marelui Sobieski, inmormântată prin voinția mai multu de câtu tiranică a unor harpagoni. . . Polonia! . . . nenorocita mamă a vitézului Coșciusko, aă nu îmbărbătată in trecutul seü naționalu și induioșiată prin plângătorele cânturi ale ilustrului Mikievici, luă in mână armele mântuirii in mai multe rënduri . . . la 1812, la 1848, la 1862 și . . . ?

Ah! fiți siguri, dómnelor și domnilor, Polonia! . . . Polonia nu va muri.

Nu mai vorbimü de streini. — Românii, Românii nostri, aă nu îmbărbătați in trecutul naționalu la 1821, la vocea Domnului Tudorü, se deșteptă, iéu in mână ruginita déro agera spadă românească, și reclamă drepturile străbune și sânte? . . . Și actele insemnate, mari, mândre, naționali care se efectuară de acea tinerime laboriósă, — astăzi betrâniü țerei, — la 1848; și mai alesü faptulü mărețiü de la 1859, „**Unirea**,“ acestü visü de aurü alü Ro-

mânilorü, nu fură ele óre realizate sub inspirațiunea aceluï sublimü trecutü naționalü și a acelorü virtuți mari, frumoșe apanagie ale străbunilorü noștri? . . .

Aü nu in trecutü lorü naționalü, se îmbărbătară, Românii din Ardélü, când la 1848, se rădicară, ca un singurü omü, și sub-conducerea lui Barnuțü, Pumnulü, Iancu și alții, strigară : „neci-de-cum unire cu Ungaria“ ? . . . — In trecutü ei naționalü se rézimă și speră Transilvania, nenorocita fiică a divuluï Trajan, cândü o vedemü, in haină de doliü, cu ochii plini de lacrëmi, pe înălțimea munțilorü, zornăindü cu putere lanțurile care o ținü legată!!! . . .

In trecutü lorü speră libertatea, frumoșele fiice ale Moldovei; dulcea Bucovină, țera patrioțilorü Hurmuzaki, și frumoșă Basarabiă, patria neuitatuluï Stamati și a laborioșilorü Hajdêi!!! . . .

Aceste numeroșe esemple, dómnelor și domnilor, trase din istoria lumei, credü, că vorü putea proba de agiunsü importanția trecutuluï, influinția ce elü póte avea asupra presintelü și, cu deosebire, asupra viitoruluï unei națiuni.

Afirmü acésta; și, vă rogü, fiți bine incredințiați că, precumü bunulü și piosulü creștinü, in nenorocire, află scăpare acățiându-se de icóna care reprezintă pe sânta mamă a lui Christosü; totü astü-feliü, bunulü și adevératulü cetățianü românü simte mângâiere și se mântuiește acățiându-se de marea carte

a națiunii, în care este scrisu trecutul nostru naționalu.

* * *

Dómnelorū și domnilorū,

„Trecutulū, dicea Jean Paul, ca și viitorulū este ascunsū privirilor noastre; unulū pórta vëlulū vëduviei, celū-altū vëlulū virginei“ (1).

Uă greutate dérō....

Unde?... unde voiū putea eū, modestū vorbitore, sē aflu māririle trecutului nostru naționalū?... De unde?... de unde voiū putea culege eū acele fapte memorabile și acele virtuți sublime care impodobēu pe glorioșii noștri străbuni, adevērați copii ai iluștrilorū domni ai univesului?...

Dērō unde?... unde mai alesū voiū putea eū sē mi iēu acele cuvinte necesarie, cari sē fie demne de iluștri domni romāni și de mândrele și neperitōrele lorū fapte naționali?...

Unde?!!!...

În ânima mea, dómnelorū și domnilorū, în ânimile D-v., în ânimile nōstre a tutoru-a....

Ascultați!... ascultați, vë rogū, fie-care bătăia a ânimei, cum ascultați cu plăcere fiă-care sunetū alū lirei, și ea, ânima nōstră romānă, în frumōsa-i espansiune, va vorbi liberū și cu putere de māririle nōs-

(1) Enciclop. pop....

tre naționali; ascultați... ascultați pepturile D-v., căci în răpidea loră palpitare ele ne șoptescă dulci numeni române, numeni mândre, mari, ilustre și glorióse; ascultați... ascultați mereu, dómneloră și domniloră, fie-care mișcare a frunđieloră, fie-care murmură ală apeloră, trosnetulă arboriloră, vijitulă cascadeloră, frumósa și dulcea suflare a zefirului, profumulă câmpiiloră, ecourile bătrâniloră noștri munți și valurile majestosului Danubiú. . . ; ascultați! . . . căci totă, ah! totă ce ne incongióră, ne spună gloriele nóstre străvechi, antica fală strămoșescă și vitejile aceloră falnici domni ai Româniloră. . .

Éccó . . . priviți în depărtare, căci se plecă cómele pletóse ale superbiloră noștri munți, se sbucimă Carpații și voiescă să ne destăinuiască gloriele nóstre române; . . . se isbescă cu furie teribilele valuri ale bătrânului Danubiú, și în spunênta loră undă, ară voi să ne isterescă vitejile străbuniloră noștri; . . . se deschidă, în fine, mormintele uitate, și eroii țerei mele, mândrii de marile loră fapte, voră să ne spuie singuri fala de altă-dată, și grelele déră eroicele lupte ce, puțină la numără, susținură cu tenacitate contra vrășmașiloră și, prin unire și credință în Dumneđeu, invinseră! . . .

Priviți . . . priviți cu aviditate, dómneloră și domniloră, căci în aceste sepulcre suntă măririle trecute, aci este intréga nóstră gloriă națională. . . .

Dumnezeule!!!...

Alu cui sufletu nu se aprinde de entusiasmü cându trece pe lôngă gloriósele locuri de la Rovine, Pase-rea, Marienburg, Focșiani, Baia, Lipinețiu, Scheia, Racova, Răsboieni, Codru Cosminului, Glubavi, Cahulü, Rușciuk, Nicopoli, Silistra... etc., și mai alesü, pe lôngă acea imortalë vale a Călugărenilorü, eroică termopile a Românilorü?!...

A căruü ânimă nu bate cu putere cându aude pronunțându-se numenile lui Decebalü, Trajan, Asani, Negru-Vodă, Dragoșü, Mircea, Alessandru, Ștefanü celü mare, Țepeșü, Radu celü mare, Négoe, Rareș, Radu de la Afumați, Ionașcu, Mihaiü celü Vitezü, spaima osmanlıilorü, ingenunchiătorii turcismului și intemeiătorii gloriei de arme a Românilorü?!...

Nu este... nu este, credemü, neci unü românü care se nu simtä bucurie cându aude vorbindu-se de aceea curagioși generari români, care insoțiaü pe iluștri noștri domni in grelele și numerósele lorü resbele;... nu este românü, in care se nu circule cu putere românesculü sânge, și se nu fie coprinsü de celü mai viu entusiasmü la sânta faclă a vitejiilorü trecute;... nu este românü, in fine, care se nu admire frumosulü patriotismü și nobila desinteresare cu care luptaü străbunii noștri!...

Am disü nobilă desinteresare, dómnelorü și domnilorü, pentru că spada românului n'a fostü neci o-

dată egoistă; românii în decursul de patru veacuri de vitejie, au luptat nu numai pentru patrie, pentru lege, pentru mormintele strămoşesci, dăru pentru creştinătatea întrăgă şi pentru civilizaţiune chiară.

Şi astăzi-felul fiind, n'avem ore dreptul, astăzi, să suspinăm şi să dăcem cu toţii : „*Timpuri de glorie şi de mărire, unde sunteţi ore? . . .*“

* * *

Dómnelor şi domnilor,

Trecutul unei naţiuni 'lă putem afla :

- 1). În inscripţiuni şi monuminte;
- 2). În cânturile şi tradiţiunile populare; şi
- 3). În însăşi istoria naţiunii la care, de sigur, au lucrat mulţi bărbaţi demni de stima noastră însemnându, cum dăcea fericitul cronicar şi marele vornic, „faptele bune şi rele ca să remăia feciorilor „şi nepoţilor, să le fie cele bune spre învăţătura, „eră cele rele să se pótă feri; să se socotéscă, şi celorlă bune să urmedie“ (1).

Noi românii, în cea ce conerne monumintele, ca şi în altele, ne am preţuită fôrte puţin eroi, ne am arătată impasibili, ca să nu dăcem mai multă; căci, monumintele — care ară putea să ne amintéscă faptele glorióse şi eroicile resistenţie ale străbunilor nostri, în inegale lupte contra năvălitorilor, — ne

(1) Gr. Ureche, predoslovie.

lipsescă cu totul; tablourile, — care ară putea să ne puie sub ochi mândrele figuri ale domnilorū noștri și statuele care ară putea să represinte in marmură pe glorioșii căpitani de altă-dată, — asemenea ne lipsescă; — singurele monuminte ce avemă suntă acele locașuri sânte ce rădicară pioșii români de atunci, in numeroșe localități unde bunulă Dumneșeu, recompensându arđiatórea lorū iubire de țeră și resistenția lorū eroică, le da victoria.

Monuminte nu avemă; și, trebuie să spunemă, — spre rușinea nóstră cari nu scimă face fapte mari, — că nu scimă a apreția nici cele făcute de alții; de óre ce, chiară in neperitórele localități de la Valea-Albă și Călugăreni, nu ne amă invrednicitū, neci pēnă astăđi, să punemă nesce insemne demne de acele localități sânte, și de imortalii eroi cari, cu uă abnegațiune și unū devotamentū vrednicū de anticii romani, se luptară bărbăteșce și muriră veselī apērându-și familia, averea, religiunea, libertatea, mai multă, mândra și iubita lorū țeră.

Ne remânū cânturile popularie și istoria; — acì ne vomă adresa.

De și istoria este unū obscurū paleativū cândū e vorba de marile fapte ale eroilor români, de și paginile ei suntă aprópe mute cândū vorbescū bătăile de animă ale românului, și fōră putere in fația mormintelorū scumpe ale străbunilorū noștri cari, incăl-

diră cu generosul lor sânge, totu pământul românesc; cu toate acestea, făcund locu muselor poporului, vom cerceta istoria, căci ea este *tesaurul vietei omenești*; — și Amyot avea dreptate să dică:

„*Inchipuiți-vă, în ce orôre de întunecă, în ce vârtej de ignoranță bestială și pestilentă am fi fostu prăvăliți, decă suvenirea a totu ce s'a făcutu, s'ară fi stinsu și distrusă*“ (1).

Să cercetăm dero istoria și, . . . să începem de la începutu căci : „toate lucrurile decă începă a se „spune din începutul lor mai bine se înțelegu,“ dică Miron Costin (2).

* * *

Dómnelor și domnilor,

Unu seclu dupo nașcerea lui Cristu, mântuitoarele lunei, redemptorele umanității, — acelu mare om și mare Dumneđu; — Trajan, cesarele bêtânei dero eternei și gloriosei Rome, bătù pre Daci, locuitorii acestor pământuri fertile, — pentru cari natura a avut uă mână prodigală, — și fundă uă coloniă romană; elu plântă aci unu micu arbusculu, din care avea să se nască, mai târđiù, stejarul mândru subu ale căru frumose ramuri să se adumbrască totu ce e român și românesc.

(1) Enciclopedia populară.

(2) Letopis. pag. 7, Tom. I.

Dérö... vinü timpurî grele... vënturî turbate... vijelii grozave... uragane... abatü arborelulü și, in furia lorü teribilă, vorü se 'lû sdrobescă!... Plouî torențiale se vérsă peste aceste mândre localități... valurî spumegate de barbari se imprășciă, cu diffusiune, peste colonia romană și sēmēția plântată in pămēntü nu pôte produce!... Puçinü... puçinü ênsă, și mândrulü sóre, cu bine-făcutóriele séle rađie, dupö secli de suferințîă, încaldieșce pămēntulü românü!... arborelulü e veselü!... in-mugureșce!... frunđia impodobeșce tinerele séle rēmurele!... și, la drăgălașia lui tulpină, gustă unü linü repausü, in petrecerî sglobii séü in poetice visurî trei copile, și câte-trele 'sü fiice de Impēratü : *România, Moldova și Transilvania*. — Fruntea lorü virginală e ornată cu uă frumósă corónă, *munții noștri*; éró la piciórele lorü suntü undele line ale superbului *Danubiü*;... câte-trele aü uă dorințîă, — dorințîă care se nașce in peptulü junelorü copile cândü amorulü și imenulü incepü a se juca gingașü pe fruntea lorü, — căutaü unü mire, june, bunü, un fētü-frumosü plinü de curagiü, căruia sé 'i aducă dreptü dotă, câmpiile lorü smelțate, — frumóse și admirabile covóre naturalî! — munții cari ascundü in sinulü lorü averî considerabilî, iubirea lorü, uă progenitură nobilă, piósă, resboinică și, mai multü, un nume ilustru care impluse lumea cu fala vitejilorü

séle; — bogățiile lorū naturalī, ilustrulū lorū nume, frumusețīa lorū, atraseră multīmea competițorilorū . . . România și Moldova făcură nuntă mare, de la munte pēnō la mare, — cumū ȃice poetulū, — și miriī lorū iubiți romāni, fură : Dragoșū-Vodă și Radu Negru Bassarabū. — Transilvania . . . Transilvania fu nenorocită . . . și barbariī competițori, in turbarea furiei lorū, o încărcară de lanțuri și o pironiră de stâncile Carpațilorū! . . .

Ah! dōmnelorū și domnilorū, câți ați avutū fericeira a visita, — măcarū odată in viuēțiā, — frumoșii noștri munți, n'ați auȃitū ōre acestū strigātū virginalū? „*suntū fică de romanū* . . .“ elū este țipātulū de durere alū Transilvaniei, care, in mijloculū unorū cumplite suferințe, abia 'și rădică genele-i udate de lacrēmī și caută. cu uā legitimă speranțiā, către scumpele ei suriōre intrunite sub unū singurū șceptru.

Speranțiā! . . . speranțiā și credințiā scumpă dērō nenorocită fică a divului Trajanū căci, va veni uā ȃi cândū, impreună cu iubitele și drăgălașiele tele surori, intr' uā lungă imbrățișiare, veți saluta unirea vōstră; . . . ea va fi ȃiua inviuerei romānismului! . . .

* * *

Dōmnelorū și domnilorū,

Aprōpe unū seclu dupō intemeiarea domniatelorū

române, incepe epoca glorioasă a națiunii, incepe timpul eroismului. . . .

Să ne aruncăm privirile înapoi cu veri-uă cinci vécuri, dómnelor și domnilor, și vom vedea, mândra și majestósa figură a unuia dintre cei mai ilustrii și mai viteji domni români; . . . acea umbră venerabilă dérö tăcută, care se apropiă de noi în aceste frumoase momente de resuverinri antice; acelü bärbatü respectabilü și plinü de curagiü; acelü mändru eroü insufletitü de sântulü amorü alü țerei séle; . . . acelü domnü rësboinicü, dómnelorü și domnilorü, este . . . este *Mircea celü Bëtränü*, *Mircea celü Mare* care, organisă țera cu ințielepciune, deșteptă sentimentulü demnității naționale, făcù să tremure streinulü înaintea legiunilorü române și se intitulă cu fală, ca unü adevëratü suveranü : „Eü Ión Mircea mare Voevod, „domnü a tótă țera Ungro-Română și dincolo de Carpați, duce alü Almașului și Făgărașului, banü alü Severinului, despotü al țerilorü Dobrogiei și domnü „al Drăstiorului . . .“ (1).

Salutați dérö . . . salutați cu respectü, dómnelorü și domnilorü, pe ilustrulü și gloriosulü domnü al țerei, căci elü este unü eroü de ale cărui fapte trebuie să ne mändrimü; soldatü resbelnicü, căpitanü celebru, cruciatü anticü, Românü în fine, Mircea nu hesită unü singurü momentü a 'și vërsa sângele sëü,

(1) Șincai, Tom. I, pag. 358.

pentru neat rnarea  rei, in acele timpuri negre, timpuri de barbarie  i de cotropire pentru barbarii descendin i ai lui Osmanu.

Mircea! . . . Mircea! . . . batu românesce  nimile D-v., in aceste sublime momente; Mircea, organisa  ra milit re ce  i lupta viteje ce pentru independen ia  i pentru intro-locarea tutoru rom niloru; m ndru  i radiosu, eroulu  rei mele, impl nta stindardulu rom nu pe murea Adrianopolei; . . . Mircea! . . . Mircea este fala c pitaniloru sei, spaima turcismului  i eroulu neinvinsu alu Rom niei! . . .

Iubitulu nostru poetu rom nu, Gr. Alessandrescu, d mneloru  i domniloru, — visitandu frumoșele localita i de peste Oltu, — la aspectulu anticei monastiri de la Cozia, unde se afla desemnatu eroulu rom nu in costumu de cruciatu, aducundu- i aminte glorio ele fapte ale ilustrulu domnu, intr'unu momentu de sublim  inspirațiune, 'i immortalisa numele  i faptele prin aceste frumoșe versuri, care facu s  tresalte ori-ce  nim  rom n  :

- „ Ale turnuriloru umbre, peste unde sta  culcate,
- „ C tr   iermulu din potrivă, se intindu se prelungescu,
- „  'ale valuriloru m ndre genera ii spumegate
- „ Zidulu vechiu alu monastirei in cadentia 'lu isbescu.

 dice elu, descriindu pitor sca pozi ie a monastirei;  i apoi, entusiasmatu la vederea fantomei eroului,

bardulū țerei nōstre, într'unū sublimū transportū de bucurie, strigă :

„ Oltule, tu ce-ai fostū marturū vitejilorū trecute,
„ Și puternicī legiōne p'a ta margine-ai privitū,
„ Virtuți mari, cumplite fapte, 'ți suntū ție cunoscute,
„ Spune-'mī cine è eroulū ce pe tine te-a îngrozitū?

„ Este elū cum 'lū arētă sabia lui și armura,
„ Cavalerū è d'ai credinței, seū alū Tibrului stăpânū,
„ È Trajan, gloria Romei, ce se luptă cu Natura,
„ Uriașū è d'ai Daciei, seū è Mircea celū Bêtrânū?...

„ Mircea!... 'mī răspunde dëlulū; Mircea!... Oltulū repetēdiă;
„ Acestū sunetū, acestū nume, valurile 'lū primescū,
„ Unulū altuia 'lū spune, Dunărea se insciințēdiă,
„ Ș'ale ei spumate unde, dreptū la mare 'lū pornescū....

Ce pline de admirațiune suntū aceste patriotice strofe ale poetului!!... ce plăcute românilui!!... și câtū de veselă trebuie să fiă România, mama nōstră, in aceste momente sublime!!!...

Mircea!... fericită umbră! in ce timpuri grele dērō de vitejie ați trăitū voi!!...

Mircea!... Româniū 'ți pronunțiă cu dragū ilustrulū tēu nume; fiii tēi suntū veseli și plini de recunoscintiă pentru scumpulū și frumosulū heritagiū ce le-ai lăsatū!...

Mircea!... ah! umbră sacră, tu planeți, in aceste momente, in giurulū meū!... Retrăge-te!...

retrage-te, piosule cavaleru alu creștinătății, agerü apërătorü și demnü sprijinatorü alü drepturilorü nöstre strămoșești. — Retrage-te! . . . și fii sigurü că numele têu are prestigiu și faptele tэле ne vorü inspira totü-dé-una unü sântü și nobilü amoru cötră țerä. — Retrage-te! . . . erö voi, voi Români, salutați acéstă mândră figură a ilustrului nostru domnü; incungiurați, cu uă aureolă, acestü nume prețiosü; vërsați uă lacrimă de recunoșcinția și aruncați, cu respectü, uă cunună de imortali pe scumpulü mormentu alü lui *Mircea celü Bêtrânü*? . . .

*

Së trecemü la Moldova.

Suntemü tocmai la inceputulü secolului al XV-le. Vedeti, dömnelorü și domnilorü, uă figură blândă, piösă, unulü din acei domni rari, despre cari Miron Costinü avea cuventu së dica : „*domnii cei bunți și drepti, förä grijiă și desfätatü stăpânescü, érö nu ca cei reri totü cu șfială*; . . .“ modelü de virtute și de bunătate, caracterü onestü și statornieü, admiratore alü tuturorü faptelorü și intreprinderilorü mari și generöse, și incuragiătorü alü literilorü, sciințielorü și arțilorü; . . . este vorba de iubitulü domnü alü Moldovei *Alessandru celü Bunü*.

Salutați! . . . salutați, vë rogü, acéstă mare figură a unuia din cei mai iluștri domni ai României! . . .

Domnă de pace, d'ero pururea cu m'ana pe m'anerulă spadei s'ele, Alessandru celă bună, are ună incontestabilă merită și ună dreptă netăgăduită la stima, iubirea și respectulă tutoră rom'niloră; pentru că, in timpă de 32 ani, câtă purtă pe capu-i coróna Moldovei, nu incetă ună momentă a lucra, de câtă numai pentru binele, fericirea și prosperitatea scumpei s'ele mame. — Cu uă parcimoniă, *f'orte rară principiloră*, bunulă domnă ală Moldovei, — pe care, cronicarulă Ureche, nu pregetă a 'lă numi : „mai in-tregă la minte, de câtă cei trecuți mai nainte de „elă Domni. . . .“ (1), — rădică uă mulțime de edificie grandioase, incuragiă literatura, și făcū multe și folositore instituțiuni; eminentă organisatoră ală țerei și bună administratore, nu cruțiă neci ună sacrificiă pentru infrumusețierea și in florirea frumosei Moldove.

De și in mai totă timpulă domniei s'ele avū pace, totuși, silită de imprejurări, trebui să p'orte acelă insemnată rebelă, la Marienburg, contra cavaleriloră teutonă, in care se ilustrară soldați rom'ni și vitézulă Comană Sp'atarulă.

Administrațiă luă energică, d'ero ințieléptă, mulțiămă națiunea, ușiură poporulă și făcū pe streini să 'lă admire; așșia : Pontificile romană numiă țera luă, *regnum Moldaviae*, și Imp'eratulă Bizantină 'i dicea,

(1) Letopis. T. I, pag. 103.

rege. — Ună singură cuvântă însă 'lă caracterisă de ajunsă :

Iónu Paleologulă, imperatorele Bisantiului, călătorendă prin Moldavia, — unde fū priimită cu tóte onorile cuvenite de ospitaliarulă domnă, — și observândă admirabila regulă ce domnesce in această mică dero tare țera, se dice că ară fi abordată pe Alessandru cu aceste cuvinte : „*Majestate, sunteți ună popor mică dero respectată; ei bine, in ce vă incredeți voi?...*“ Ințeleptulă domnă ală Moldovei apăsândă mânerulă spadei seles și arătândă cōtră ceră, intrerupse : „*In Dumneșeu și in spada mea.*“

Salutați . . . salutați dero, cu respectă, dōmneloră și domniloră, pe bunulă și ințeleptulă domnă ală Moldovei; și nu uitați . . . nu uitați, vă rogă, a face voturi divinității pentru ca țera să fie norocită a avea domni cari să semene lui *Alessandru celă Bună*.

*

Din Moldova in Transilvania.

Trecurămă nefericitulă riușioră care separă — pene mai ieri — două țeri surori, să trecemă și munții; — curagiū . . . curagiū, dōmneloră și domniloră și stejarii, brași și paltini și voră plecă fruntea loră!!..

Inainte . . . inainte, dero . . .

Vedeți . . . vedeți in Transilvania, — in acea Transilvania nobilă, dero nenorocită și persecutată de ună

poporü barbarü și arogante; in acea Transilvaniä frumösă, mândră și ferice altă-dată; — vedeți... unü vitézü eroü alü Banatului, bărbatü născutü pentru luptă, famosulü *Iönu Corvinu*, care, ajutatü de uä credințιά puternică, reuși să facă fapte admirabile și să pörte resbele grele dörö norocite, contra teribililorü inamiciü ai țerei séle.

Luptele cele mai opiniatre, oposițiunea cea mai crâncenă ce făcü Turcilorü barbari, — cândü singurü, cândü alături cu vitézulü Vladü III-lea Draculü din țera-românescă, — puseră lumea in admirațiune, 'i dederă unü locü importantü in frumösele pagini ale istoriei universale și 'i căștigară titlulü de eroü estra-ordinariü. — Energica bătăliä de la Belgradü ênsö, unde Corvinü aretä lunei totü ce pöte mintea, ânima și brațulü unui valinte și energicü căpitanü, fu ultima aniversariä a triumfurilorü séle; căci, precumü altă-dată eroulü Epaminonda cădiü in luptă, fôrä a se bucura de succesulü victoriilorü celebre de la Leuctra și Mantinea, plătite cu viuétiä; totü astü-feliü murì vitézulü Corvinü, contra căruia nici timpulü, nici bêtânețiä nu avurä neci uä putere. Plânsü de camaradiiü sëi de arme, de toți români, de inamiciiü sëi chiarü, Corvinü, fù regretatü de Europa intrégă.

Româniü 'i veneréciä memoria; Creștinătatea, alü căreia puternicü apărătorü fù, 'i pörtä doliulü; Ma-

hometü, Mahometü ênsuși, inamiculü sêü, plânse pe mormêntulü lui Corvinü și — dupö unü momentü de adêncă cugetare, — di-se : „Da, Corvinü era inamiculü meü, era rivalulü meü, obstacolulü care eclipsä puterea mea, dérö 'lû regretü; nu a fostü neci-„uä-datä unü astü-felü de omü mare.“

Salutați . . . salutați, dómnelorü și domnilorü, și, — onorândü memoria acestui grandiosü eroü, — di-ceți, cu invêțiatulü și bunulü românü Șincai, Ungurilorü care vorü sê-'lû răpescä națiunei nôstre : „ru-„șinea sê vë mânce obrazulü, vöuë, cari pe vitêzulü „celü mai mare și pe apêrătorulü celü mai tare alü „țerei nôstre, voiți a'lû răpi lui Butte alü sêü legiu-„itü părinte. . .“⁽¹⁾.

*

Priviți . . . priviți in Muntenia, la jumêtatea secolulü alü XV-lea, uä figurä estra-ordinariä, figurä eroică dérö pururea incruntatä, domnü resboinicü și plinü de temeritate, tipü alü vitejiei și alü cruđimei, — tipü unicü in istoria nôsträ naționalä; — . . . elü este, dómnelorü și domnilorü, *Vladu-Vodä Tepeșiu*...

Resbelnicü prin natura sea și curagiosü pênö la necredüite, neclintitü in fačia vrășmașilorü și totü-dê-una sigurü de spada sea, Vladü alü V-lea Tepeșiu este : in luptä, brațiulü care loveșce mortalü; in pa-

(1) Șincai, Tom. II, pag. 39 și 41.

ce, organizatoru eminentu și apărătoru indemanaticu alu averei și onorei cetățianiloru.

Tepeșiu este, pentru noi, necesitatea timpulu său, și unulu din cei mai glorioși eroi ai României. „Pênă aici amu fostu Turcū, dise elū, incrușișândū latulū „spadei seles cu Danubiulū, cândū priimiā domnia țerei, dero de aici inainte voiū fi românū.“ Și . . . a fostu; — coci, prin frumoșele exemple date de elū însuși, reinviuiā, in pușinū timpū anticele virtuți, demne de eroiū cari furā fala lumei; aduse la viuētiā patriotismulū; intemeiā, dreptatea; susținū, cu putere, drepturile țerei și demnitatea naționalā; refusā, de a merge la Constantinopole, se se inchine Sultanulu; nu voi se dea, pentru Ienicerime, copii cari i cereā Padișiachulū; apără, cu pasiune, — cum neci leoica nu 'și apără puii săi, — independențiā României; și pedepsī, aspru și neinduplecatū, minciuna, adulațiunea, hoția și, mai alesū, trādarea. — Inamicū neimpăcatū alū boiārilorū trādători, elū fū geniū impelițiatū, agerū luptătorū și focosū rēsbunătorū contra Turcilorū, in međiu loculū cāruru-a crescuse!....

Vladū Tepeșiu! . . . Vladū Tepeșiu, dōmnelorū și domnilorū, — ori ce s'arū dice de boiāri pe cari nu putea se'i suferē, și de streini pe cari 'i urā cu pasiune și alū cārorū vrășmașū declaratū era, — fū un domnū respectatū și iubitū de țerā, adoratū de po-

porū, dەرö crudū — o recunoscū — și selbategū chiarū cu inamicii lui și ai țerei sële.

Bunū administratore dەرö mai bunū căpitanū, vítzulū și nebiruitulū Vladū, bate armata lui Hamza-Pașia și o trage in țépă; și, in fruntea soldaților sęi se rāpede nóptea, cu tortię aprinse in castramentulū Turcilorū, — cari, in numărū de 250,000 tăbariserā lōngā Focșianī, — luptā voiniceșce, desperatū, pēnō la ivirea ȡilei și ucide mii de Turci in care „mare „spaimā a bāgatū, cā credēu cā nu sciū ce óste strei- „nā a căđiutū asupra-le. . . .“ (1).

Salutați . . . salutați, dómnelorū și domnilorū, acēstā umbrā majestósā din ochii cāreia, altā-datā sbucniaū schāntei și vērșa sānge. Salutați . . . cāci, repetū, ori-ce s'arū ȡice de neamicii sęi, Tepeșiu a fostū unū vítzū domnū romānū; unū copilū care 'și a iubitū cu pasiune țera; un eroū de unū curagiū mai fōrā egalū; in fine, unū principe romānū care, gelosū pentru neatērnarea țerei sële, a sciutū sē invingā cele mai mari obstacole și sē facā cele mai mari sacrificie pentru consolidarea și mārirea Romāniei.

*

Priviți . . . priviți, vē rogū, dómnelorū și domnilorū, in frumósā și laboriósā țerā, sororā a Romāniei; priviți . . . și veți vedea, una din acele figuri rari, u-

(1) Șincaiū Tom. II, pag. 39-41.

nulă din acei mari eroi, care făcuseră renumele unei națiuni, și pe care, mâna prodigală a divinității 'lă dăruiesce popoarelor în nenorocire; — veți vedea pe ilustrul și gloriosul domn al Moldovei, *Ștefan cel Mare*.

Patriotism nobil și esaltat, Ștefan cel mare, — prin puterea brațului său, — rădică țera la cel mai înalt grad de demnitate și puse, scumpa lui Moldovă, în admirațiunea lumii întregi.

Ștefan cel Mare, domnelor și domnilor, nu era un gigant, de uă talie extraordinară, d'ero avea uă inimă nobilă, generoasă, mare, în care vibra cu putere iubirea de țară și sublima dorința de a face Moldova fericită. — 'Mi dați voie, vă rog, a vă spune portretul ce 'i face unul din învățații și iluștri noștri croniciari: „Era, d'ice M. Costin, acest Ștefan-Vodă „om nu mare la stat, mândru și de grabă v'ersa „sânge. — Era întreg la minte, nelenevos și lucrul „său scia să 'lă acopere, și unde nu cugetai, acolo 'lă „aflai. La lucruri de războie, meșter; unde era ne- „voie însuși se v'era ca, v'edindulă ai săi să nu se în- „derăptedie; — și pentru aceia rară război de nu bi- „ruia. — Asemenea și unde 'lă biruia alții, nu perdea „nădejdea; că, știindu-se cădiută josă să rădică d'a- „supra biruitorilor “ (1).

Apărător gelos al țerei sale, căpitan plin de

(1) Letop. Tom. I. pag. 145.

abilitate, arhangelul în luptă, geniul estraordinariu, curagiu neînvingut, și modelul pentru camarazii săi de armă, ilustrul domn al Moldovei, luptă eroicescă contra armilor stăine și câștigă memorabile resbele contra tuturor vecinilor, inamicii ai țerei sale; și chiar învingut, cumă ȓice M. Costin, nu perdea de loc speranța; ci, ca anticii căpitani ai Romei, insuflețit de cele mai frumoșe sentimente naționale, și cu credința în bunul său geni și în D-ȓeu, se repeȓia, urmată de vitejii săi oșteni, în órdele neamice victorioșe, și smulgea victoria de a căreia reușită se veseliau vrășmașii Românilor.

Acea putere estraordinariă a geniului său, și mai alesă acele fapte vitejesci, 'i atraseră admirațiunea lumei întregi și, — **cea ce è mai de dorit pentru ună domnă,** — stima, dragostea și iubirea poporului său.

În adevăr, bine voiți a asculta cumă 'lă laudă stăineii; *Ungurulă Dlugošiu* esclamă cu transportă :
„ Oh ! ce bărbatū minnatū ! care nu è mai pușină de
„ câtă aū fostū vitejii cei de demultă, de carii atăta ne
„ mărimă, și carele pe vremea noastră așia de tare a în-
„ frântū pe Turcū, câtă se pôte ȓice a fi celū d'ântăiū
„ pincepe între toți căți suntă pe lume. — După
„ cumă judecū eū, prea vrednicū este ca lui să se în-
„ credințieȓie oblăduirea lumei întregi și mai vėtosă
„ povėtuirea oștilorū creștineșci contra Turcilor... (1)

(1) Șincaiū Tom. II. pag. 61.

Cromer, după ce 'lă numește : „bărbatulă animosulă
„și vestitulă vitézulă;“ adăogă : „atâta frică și gróză
„vîrise in dușmanî, câtulă niminea nu putea seulă in drăs-
„nia se îi stea asupră, ci toți era gata de fugă, nu nu-
„mai pe la orașie și cetăți, ci la munți și prin codri deși
„fugiau“ (1).

Istvanfi, ne spune că : „de Stefanulă celulă Mare se cu-
„tremuraulă plinulă de spaimă toți oblăduitorii națiilorulă
„vecine“ (2).

Șincailă, invēțiatulă românulă, 'lă numește : „Coróna
„vitejțiilorulă“ (3).

Dimitrie Cantimir, ințelegințele domnuluiă alulă Moldo-
veii și meritosulă istoriculă, 'lă numește : „vitézulă celulă
„mai mare de pe timpululă seulă“ (4).

Multulă mai frumosulă ênsulă, 'lă caracterisă braviiulă copiiulă
ai Moldoveii in cânticele lorulă popularie.

Ascultați . . . ascultați unulă momentulă, dómnelorulă și
domnilorulă, — căci in poesia poporului se potulă citi mă-
ririle trecute, — ascultați, frumósele cânturilă de care
resună bêtrânele vâilă ale Sucéveii; . . . ascultați, melo-
diósa voce a mândrelorulă și gingașelorulă copile Moldo-
vence, care strēbatulă dumbrăvile smăltate ale Bistriței;
ascultați . . . ascultați voiniciilă Siretuluiă, Smeii Vranceii. . .
și, veți vedea cumulă, poetulă din natură, poporulă nostru

(1) Șincailă Tom. II pag. 95.

(2) Doghiel. cris. conf. ap. Șincailă T. II. pag. 98 și 104.

(3) Șincailă Tom. II. pag. 105.

(4) Idem. 106.

dotatū cu uă imaginațiune viuē și ardentă, sciū sē immortalizeze numele ilustrului vîngătore de la Resboiani.

- „ Ștefan, Ștefan domnū celū Mare,
- „ Sémănū pe lume nu are,
- „ De câtū numai mândrulū sóre ;

- „ Ștefan, Ștefan domnū celū Mare,
- „ La Sucéva cuibu-’și are,
- „ Și din cuibū adesū elū sare ;

- „ Ștefan, Ștefan domnū celū Mare,
- „ Pune peptulū la hotare,
- „ Ca unū zidū de apărare ;

- „ Ștefan, Ștefan domnū celū Mare,
- „ Ca unū leū voinicū și tare,
- „ Bate órdele Tatare ;

- „ Ștefan, Ștefan domnū celū Mare,
- „ Brațulū lui vinosū și tare,
- „ Bate cetele Maghiare ;

- „ Ștefan, Ștefan domnū celū Mare,
- „ Bate Leși din fuga mare,
- „ Și pe Turcī pe smei cālare ;

- „ Téra ’i mică, dérō è tare,
- „ Și dușmanulū sporū nu are,
- „ Lumea ’ntrégă stă in mirare. “ (1)

Poporulū!... bunulū poporū!... elū căștigă grelele și marile lupte contra dușmanilorū și le cîntă totū-de-uă-datā!!!... elū, ah! numai elū a știutū lăsă urme de gloriósele suvenirī ale națiunei, și sē-’și mărturéscă iubirea și admirațiunea ce avea, pentru a-

(1) Alessandri, poesii pop. pag. 173.

cei viteji căpitani care, 'i ducea la răsboie și, prin îndemnul lor, 'i făcea să culégă corónele triumfului.

Ștefanu celú mare, sentinela neadormită, era pururea in picióre și gata de luptă, la celú mai micú semnú de atacú din partea neamicilor. Mândrulú eroú alú Moldovei, era destulú să audia strigându olăcarii săi :

Sări Ștefane la hotară
C'a intratú streinu 'n țără;

și, incunjuratú de vitejii copii ai Siretului cari invértéu, cu putere, pala strămoșiască, să inee in sânge, — ca la Baia, — fálósele legiuni ale lui Mateiu Corvinú; să spênđiure de arbori, — ca in codru Cosminului, — pe Poloni, cu chica lungă; să injuge pe Leși ca pe vite, — ca in Dumbrava-roșiă, — și, să'i puia la aratú; să tragă in țépă — ca la Lipinețú, — pe Tatarí; și să prefacă in intinse morminte, indrásnețiele și numerósele armii ale lui Mahometú, la gloriósele și nemuritórele localități de la Racova și Răsboianí.

Patru-đeci și șepte anni de domniă, dómnelorú și domnilorú, fură 47 anni de luptă și neodihná; in 47 anni de domnie gloriósă, vítézulú Ștefanú, rădică curagiulú Moldovenilorú și, mica déró tare-a lui țără atrase asupra-i privirile și laudele naționilorú și pópórelorú celorú mai depártate. — Ștefanú celú mare,

atletulü lui Cristü, cumü 'lū numia Papa Paulü II, prin puterea armelorü séle, câştigâ mari victorii, și dovedî de agiunsü streinilorü cá : „Româniî suntü indomptabili;“ lei, in fația dușmanilorü, ei suntü viguroși, și aü uă ânimă vitéziă; capabili de mari sacrificie, nu știü cruția neci chiarü viuéția, cândü è vorba a'și apëra „moșia,“ de încalcările inamice.

Fatigatü ênsö de grele și mari lupte, ingreuiatü de bêtrâneție și turmentatü de podagră, Ștefan-Vodă, fala Moldovei, simțindu-și finitulü seü apropiatü și voindü a'i asecura viitorulü, chiâmâ la Sucéva, la *Direptate*, pe boiarii ceî mai de frunte și poporü alesü, și, cu ochii inecați in lacrëmi in agonia morții, rostî, — cu uă prevedere admirabilă, — aceste cuvinte pline de înțielepciune care formédia testamentulü seü politicü; testamentü pe care, Bogdanü, demnulü seü următore, 'lū puse in esecutare :

„Bogdane, fiulü meü, și voi toți, amici și cama-
„rađii mei de arme, care ați împărțitü cu mine atâ-
„tea triumfuri, priviți-më in momentulü cândü am
„a plătî tributulü meü naturei!... Tótă gloria viue-
„ției mele este ca uă frumósă fantomă care se per-
„de in intunereculü noptii. — Pentru unü muri-
„torü, vierme alü pământului, care strëbate, unü
„timpü ore-care, ingustele poteci ale viueției, este
„unü momentü cândü nu mai are scăpare; atunci,
„mórtea 'și reclamă drepturile séle. — Mórtea, ah!

„mórtea nu mă inspăimântă, dragii mei; cea ce mă
„alarmédiă este intristătórea cugetare că voi aveți pe
„Soleimanü, care amenințιά acestü *regatü*, și va face
„totü ce va putea ca să-’lă coprindă. — A subju-
„gatü deja cea mai mare parte a Ungariei, și Cri-
„mea, care n’a cunoscutü äncó vre unü domnü stre-
„inü, și-a apropiat’o introducundü intr’ênsa cultulü
„musulmanü; Basarabia a fostü teatrulü succeselorü
„sêle, și Muntenii, cari suntü români și creștini ca
„și noi, äü trebuitü să ’i recunóscă suzeranitatea;—
„cu unü cuvântü, cea mai frumósă parte din Euro-
„pa și Asia è supusă legilorü sêle. Nemulțiamitü de
„a ședeä pe tronulü împérațilorü Constantinopolei,
„elü nu’și pune neci uă margine dorințielorü sêle de
„conquistă, ci coprinde cu ideia sea domeniulü lumei
„intregi. Credeți voi dérö, că, dupö atâtea suc-
„cese și obstacole invinse, va cruția Moldova, care
„este in calea sea și incungiurată de provincii supu-
„se lui? Së vë temeți mai bine, că, indata ce va re-
„duce la supunere Ungaria, va năvali asupra vóstră
„cu tóte puterile sêle.— Eü nu potü să’mi aruncü o-
„chii, la vecinii noștri, fôrä a deplänge starea de milă
„in care se află afacerile lorü. Nu è nemică de fă-
„cutü cu Poloniä, cari suntü inconstanți și incapabili
„de a ține peptü Turcilorü; Ungurii de asemenea, și
„ei s’äü pusü singuri in fêre; Germania are pe bra-
„șiele sêle atâteä neințielegeri domestice, in câtü nu

„îi rămâne neci voinția, neci puterea de a lua parte
„la cea ce se petrece în afără. — Considerându dero
„durerosa situație a statelor care ne încongiora, eu
„cugetu ca, cea mai ințielptă cale de urmatu, este
„de a alege, între relele care ne ameninția, pe celu
„mai suportabilu. — Nicu-odată, unu pilotu cu min-
„te, nu destinde tote pânđiele ce are, contra tem-
„pestații și a uraganului. Forțiele nóstre nu potu se
„ne fie suficiente, adjutórele streine suntu depártate
„și nesigure, și, cu tote acestea, pericolulu este imi-
„ninte și nu se póte evita. — Supunerea nóstră va fi
„ca uă apă aruncată, la timpu, asupra flacerei gata
„a isbucni; eu nu vęđiu altu remediu la nenorocirea
„nóstră. Pentru acea, în aceste ultime momente ale
„viueției mele, vę indemnü, cu totă dragostea unui
„tată și frate, de a vę incerca se tratați cu Soleimanu.
„ — Dęcá voi veți putea obține de la dęnsulu con-
„servarea legiloru vóstre civile și eclesiastice, veți
„avea uă pace onorabilă, chiaru cu titlulu de supuși;
„ — dęcá ęnsó. din contră, vę va dicta condițiuni
„rușinóse, Oh! atunci nu esitați! ę mai bine se mu-
„riți cu spada în mână pentru apërarea religiunei și
„a libertății, de câtu a le lăsà pe améndoué în prada
„unorü nenorociri inevitabile și a fi miserabili spec-
„tatori ai rușinei vóstre! . . . Ori-ce s'arü întęmpla,
„nu trebuie se vę îndouiti de locu, cá Dumneđeulü
„părintilorü nóstri, care singuru face minuni, nu va

„fi atinsu de lacr mille robiloru s i  i nu ne va as-
„culta rugaciunele;  i cicatriss ndu ranele n stre, ne
„va inc rca de gratiile sele  i va fixa, pentru totu-
„de-una țerei n stre, cele mai frumo se destinate“ (1).

Vorbire profetică! . . . admirabile consilie! . . . fru-
mo se  i sublime cugetări, d mneloru  i domniloru,
in care vedem  distinsa  i infocata iubire ce elu pur-
ta țerei sele! . . .

Marele Ștefanu-Voda, trăi pentru Moldova  i —
ca unu adev ratu fiu alu ei — muri cu numele m n-
drei  i iubitei sele  erisore, pe busele lui; pe patulu
de mor te elu nu uită țera, ei, inspiratu de geniulu
divinit ii, vorbi cu u  elocin ia rar ; mi c  animile
asistin iloru; ascur  alegerea bravulu Bogdanu,  i
apoi inchise ochii, strig ndu in ultima-i respira iune:
„S  trăiască Moldova, Moldova maica mea iubit .“

Salutați . . . salutați, d mneloru  i domniloru, a-
cestu bravu copilu pe care Moldova ’lu al pt , cu
dragoste, la sinulu se ; salutați . . . pe  tefanu-Voda
celu Mare  i „s ntu“ cumu ’lu numia poporul, —
c ci elu represintă intregu trecutul de auru alu Mol-
dovei! . . .

Salutați . . . salutați, cu respectu  i admira iune,
ac st  mare figur  a unuia din cei mai glorios i domni
rom ni; c ci elu facu pe Mateiu Corvinu, in b talia
de la Baia, s  fugă cu lancea infipt  in c sta sea;

(1) Vaillant. Romanie T. I. pag. 271 et seq.

impuse respectu hordelorü cäzace, la Grumäzesci; și ingropä armiile tătare, in trei rënduri, la Lipinetiü!...

Salutați... salutați pe agerulu căpitanü și vestitulü vitézü, care pedepsì orbulü orgoliü alü Polonilorü, la Codru-Cosminului; și doborì, cu putere armatele Europei și Asiei coalisate, in nemuritórele localități de la Racova și Rësboiäni!!...

Salutați... și rugați, impreună cu mine, acéstä piósä umbrä a marelui nostru domnü, pentru revenirea acelorü timpuri fericite cândü romäni, armatä și poporü, nu mësuraü cu privirea primejdia, ci, — fiindü vorba de apërarea țerei, — së asvêrléü cu curagiü intr'ênsa.

Salutați!... éró tu umbrä mărétiä și gloriósä a sublimului nostru trecutü naționalü, apëratorü demnü alü mamei téle, vitézule fiü alü mändrei Moldove!... tu! dormi in pace in täcutu-ți mormëntü, cöci voinția ta s'a realizatü de urmași tãi, cu păstrarea onórei și a drepturilorü Moldovei; dormi in pace, Ștefane, și spune lui Michaiü, singurulü täu emulü, in acele eterne și fericite locașuri, unde voi vë aflați, că, dorinția vósträ de vécuri, pentru care ați facutü imense sacrificie, s'a realizatü; ambele vóstre popóre formédiä uä singurä și mare națiune, care tinde cötră unü frumosü și falnicü viitorü. Ah! nu vë temeți, — décă unü momentü orisontele è intunecatü și ro-

mâinii nepăsători, — copiii voștri voru lucra astă-felū ca voi sē nu roșiți de faptele lorū, neci mai alesū sē tremurați de viitorulū nostru naționalū. — Voi voi ênsō, indreptați, din cândū in cândū, pașii fermi ai acelorū bărbați cari conducū destinele acestui poporū, pe calea mărireii și a glorieii; și duceți-'i, cu putere, acolō unde a fostū pururea cugetulū vostru, ca totā suflarea românească, — de la Tisa pēnō la Mare, — sē formeție unū singurū poporū, cumū a voitū Dumneđeulū națiunei române și cumū ȅ scrisū, de sigurū, in cartea destinului! . . . Așia sē fiā! . . .

*

Trei decenie aprōpe in urma morțiī gloriosului Ștefanū-Vodā, dōmnelorū și domnilorū, și se ivescū, in ambele domniate române, doui principii buni, bravi și energici; amēndouī inspirați de celū mai ardentū patriotismū, șciurā sē ținā susū drapelulū naționale, sē apere demnitatea țerei, și sē nu cedeție nemicā din acele scumpe și frumoșe drepturi pentru cari predecesorii lorū făcuserā numeroșe sacrificie.

ȅ vorba de curagiosulū *Radu de la Afumați* și de marele domnū alū Moldovei, ilustrulū politicū *Petru Rareșii*. — Amēndouī advenirā la domniā in mominte grele : unulū, Radu alū VII-le, luā, cu curagiū, guvernulū țerei-Muntenesci și se decise sē salve națiunea, viitorulū ei, chiarū cu pericolulū viueției sēle;

— celū-altū, Petru, 'și puse tóte forțiele, de care se cređiū capabilū, pentru a face sē mai sune odată falnicū armele Moldovei; și amēndouī avurā nenorocire a cădea prin trădarea miniștrilorū, ticăloși boiari ai țerei, cari pactisaseră cu streinii.

— Écō portretulū lui Radu-Vodă, făcutū de artistica pénă a D-lui Vaillant : „ Era bărbatū frumosū, bine „ făcutū, robustū, curagiosū; avea unū sufletū mare „ și uă animă înaltă; aducundū pe tronulū țerei in- „ țielepciunea sea, dovedī, — ca și Petru din Moldova, „ — concetațianilorū sēi, ineptia aceluī prejudițiu de „ care se nutrește nobleția că ea singurā è capabilă, „ că ea singurā è demnă și că numai ei 'i aparține drep- „ tulū de a administra și governa poporulū “ (1).

— Écō și portretulū lui Petru Rareșiū, făcutū totū de neobositulū filo-românū, D. Vaillant : „ Dotatū cu „ unū mare curagiū, cu unū bunū simțū naturalū, „ cu uă forția de caracterū remarcabilă, Petru, su- „ plinește prin aceste calități defectele educaționei „ sēle, și probele vii ce dede despre abilitatea și in- „ dependinția sea, suntū de față, pentru a convinge „ pe nobili ađi, că este in anima copilului poporului „ totū atāta nobilă mândrie câtū și 'n a celorū mari „ și că și elū este capabilū de lucruri mari cândū 'i „ se face locū “ (2).

(1) *Romanie*, T. I. pag. 304.

(2) *Romanie*, T. I. pag. 293.

Érö bêtânulü nostru cronicarü, dice : „Éra, a-
„cestü Petru, cu adevëratü feciorü lui Ștefanü-Vodä
„celü Bunü, cä intru tóte sëmăna tátăne-sëü; cö la
„rësbóie 'i mergea cu norocü, cö totü aü isbënditü,
„și multe lucruri bune și Dumneđeșci apucase de
„făcea. — Tëra și moșia ca unü părinte o socotia; —
„Judecata cu dreptate o făcea. Érö la statü èrà omü
„cuviosü, și la tóte lucrurile indrăsnețiü, și la cu-
„vëntü gata a dare răspunsü, de'lü cunoșcea toți cä
„'i harnicü së domniască tãra “ (1).

Falniculü și vitézulü domnü alü României, eu pala
vitejască in mână, devotatü copilü alü țerei, purtă,
contra Turcilorü, grelele rësbóie de la Glubavi, Cle-
șiani, Grumați; și — cu fruntea mândră și radiantă
— se duse, la Constantinopole, së apere inaintea Sul-
tanului drepturile și independinția țerei, drepturi ga-
rantate de însăși curtea protectóre.

Soleiman Magnificulü, vestitulü Sultanü, admirândü
curagiulü ilustrului domnü românü, prețiuindü eroi-
culü sëü devotamentü și cumpanindü energica resis-
tenția ce șciaü së facă Româniü pentru a'și apërä limba,
religiunea, libertatea și patria, revocä decretele inal-
tului divan cari amenințiau esistența nôstră națională.

Onóre... onóre lui!...

Harniculü eroü alü Moldovei, iubitulü domnü alü
poporului, marele politicü alü țerei, Petru Rareșiü,

(1) Letopisiș. Tom. I. pag. 172.

imbărbătată de vitejiile părintelui său, trece cu armele în Transilvania, bate pe Nemți, ocupă Bistrița și răspunde cu aroganța, ca un adevărat suveran, lui Iónu Zapolia, refugitului principe al Ardélului că : „ restituirea Bistriței nu o pòte face, pentru că „ această cerere nu se unește neci cu interesele țerei „ séle neci cu demnitatea corónei Moldovei. “

Așîa vorbiau altă-dată còtră streini, vitejii domni ai Românilorù!...

Salutați... salutați vă rogù, dómnelorù și domnilorù, pe vitézulù Radu de la Afumați care, luptă eroicește contra Turcilorù comandați de Mehemed-bey, și nu esită să puiă în periclu viuéția sea pentru viuéția țerei séle.

Salutați... salutați pe energiculù și curagiosulù Petru Raresiù, care purtă memorabilele și neuitatele lupte de la Gözdiecz și Opertin, pentru Pocuția.

Salutați... salutați cu admirațiune pe iluștri și glorioșii domni ai României, còci amëndouï, legă-nândù în dulci speranție pe Ungurì, pe Turci și pe Poloni, luptară vitejește, contra conchistătorilor musulmani, pentru lege, libertate și independinția.

*

Suntemù la finitulù secolului alù XVI-le....

Priviți... priviți, vă rogù, dómnelorù și domnilorù, priviți — în România — acea mândră și majestó-

să figură ce se apropie de noi, căci este figura celui mai mare și mai norocit domn român; care, prin faptele se sale resbelnice presidedia întreaga pleiadă a eroilor noștri, și, prin imposanta sea figură, ne aduce aminte ultima, dero eroica și glorioasa decenie a secolului al XVI-le!!...

Cine este? cine este, ensö, acestü agerü atletü altădată, astădi umbră fericită, care puse mintea, ânima, brațul și viuétia sea in serviciulü marei cause nationale?!...

Cine este? cine este acelü bravü oșténü care ne aduce aminte acele gloriose timpuri care nu mai suntü; și, la glasulü căruia unü poporü intregü se deșteptă și respunde cu entusiasmü?!...

Cine este? cine este, in fine, acelü vitézü domn românü, pe a căruî nobilă frunte putemü citi continua preocupare de a face fericirea némului sêu, și in ochii căruia putemü vedea ura contra tiranilorü și celü mai audaciosü patriotismü!!...

Cine este?!... Elü este mândrulü Mihaiü, marele Mihaiü, gloriosulü Mihaiü, Mihaiü celü Vitézü care, prin puterea brațului și perspicacitatea geniului sêu, salvă țera de iminentulü pericolü ce o ameninția; rădică România la celü mai inaltü gradü de mărire; ilustră, prin fapte vitejeșci și demne de laudă, tronulü marilorü domni români; și făcù pe streinü sê pronunție, *cu respectü și cu témă, numele de românü.*

Unu mare scriitoru, dómnelorü și domnilorü, a disü : „impregiurările grele nascü ómenii mari; și „popórelorü, in nenorocire, mâna darnică a divini- „tății le trámite ómeni estraordinari, meniți pentru „a lorü salvare.“

Acestü adevêrü este incontestabile.

Impregiurările, la finele penultimei decenie a secolului alü XVI-le, erau grele; țera era la marginea precipitiului; — și salvatorele ei fu Mihaiü....

Dați-'mî voie dérö, in puține cuvinte, së vë arëtü starea țerei-românesci; și — decä voiți, fiindü-cö Româniü frați la bine; aü fostü frați și in nenorocire, — së ne întrebämü : care erä atunci starea României întregi?...

„In vremea aceia, — ñice respectabilulü meü profesore de la facultatea de litere, venerabilulü Aaron „Florian, — in vremea aceia țera era datä in préda Turcilorü cari, jäfuiäü averea și sudórea țeranilorü, vëtämaü cinstea nevestelorü și fetelorü lorü, și spurcäü cele sfinte ale bisericeilorü; țera impilatä de mari nenorociri, și locuitorii încarcați cu grele datorii, ajunseserä a crede că *orînduita lorü nu è alta de câtü „a sferi....“* (1).

Ascultați, vë rogü, și teribilulü, sângherosulü, sfäsiătorulü dérä veridiculü tabloü ce, — cu uä pénä de maestru, — face stimatulü filo-romântü D. Vaillant,

(1) Mihaiü Brav. pag. 12.

asupra nenorocirilor țerei din acea vreme : „Tur-
„cii, și cea ce este mai rău, renegații pentru a scote
„bani, amenințiau pe bărbați cu violarea femeilor
„și stragularea lor; pe femei, cu uciderea copii-
„lor ce purtau în sânul lor; și apoi, pe ambii pă-
„rinți nenorociți, căzuți în ghiarele lor, cu răpirea
„copilașilor pentru plăcerea pașalelor și cu arde-
„rea lor de viu în stuproșele lor cabine. — Pen-
„tru a evita aceste amenințări abominabile, a căror
„realizare mulți au simțitu-o, poporul da totu ce a-
„vea fôră a oprî nemică pentru elu : boi, caru, co-
„libă, totu aparținea acestor perceptorî fôră milă,
„carî nu 'i lăsă de cătu uă lungă cămêșiă pentru a
„se acoperî și unu sacu de făină pentru a nu muri
„de fôme. — Nicî-uă-dată unu poporū n'a suferitū
„atâta “ (1).

Țera-Românescă, cumu vedeți, era într'ua stare
de plânsu; nemică pentru dênșă, totu pentru streinū;
orî unde 'și aruncă cineva privirea nu vedea de cătu:
nenorocirea, doliulū, intristarea. — Poporulū, ajunsū
în starea cea mai vrednică de milă și împovêratū de
marî nenorocirî, regreta energicile țile ale domniei
lui Țepeșiū, și se rugă ferbinte lui Dumnezeu, ce-
rêndū unū mântuitoare. — Țera... țera intrêgă, în
disperare, făcū uă forțîă estraordinariă și, — în a-
ceste împrejurări critice și de supreme încercări,

(1) *Romanie*, T. I. pag. 329.

— ea dede naștere unui bărbat de curagiū, lui *Mihaiū celū Mare*, ilustrulū salvatorū alū țerei și gloriosulū domnū romānū care, indată ce se suī pe tronū, transformā in cāntece de libertate și de rēsbunare, țipetele unui poporū eroicū altă-datā, țipete de durere și de disperare.

Mihaiū celū Vitézū fu unulū din acei rari domni, — cumū ȃice D. Aaron Florian, — care, „ prin chipulū de a gāndi și puterea de a lucrā sē rădicā de „ asupra ómenilorū convecuitorī; face epocā in istoria patriei sēle; hotārașce sórtea națiunei pentru „ vécuri intregi; și, in urmă, lasā unū nume mare și „ scumpū ce cu dragū 'lū pronunțiā lumea. “

Aparițiunea acestui grandiosū eroū, încălđi tóte ânimele; și avenemēntulū lui la domnia țerei, fu toc-sinulū care chiamā la viuiatiā uā națiune și făcū pe energiculū poporū romānū sē 'și recapete speranțiā eliberārei și salvārei patriei romāne; speranțiā lungū timpū perdutā!

Crescutū in mediū-loculū nenorocirilorū poporului, și atinsū de plāngerile unei națiuni intregi pentru care chiarū elū vērșase lacrēmī, vitēzulū domnū alū Romāniei — in a cărui ânimā se rēscolise tóte simțimin-tele de resbunare — se decise a alina suferințiēle, a regenera patria și a o face mare, liberā și fericitā.

Intreprinderea era grea și periculósă, déro decisi-

unea lui era irevocabilă și sciù să facă totu pentru a ei realizare.

Tare in credința unui viitoru fericite pentru țera lui, animatū de nobila dorința de a fi elū instrumentulū prin care sē se realiseșie acestū viitorū, și imbărbătatū in vitejescile fapte ale glorioșilorū sēi predecesori : Mircea, Tepeșiu, Radu de la Afumați etc, nu cruțiā neci unū sacrificiū, și nu voi sē șciā ce va sē dīcā repausulū, pēnō ce nu 'și agiunse acea țintā mārēțiā, care 'lū făcū mare si 'lū va face, in eternitate, demnū de respectulū, stima și admirațiunea Romānilorū....

Dotatū cu unū geniū estraordinariū, cu uā stăruințiā fōrā comparațiune și armatū cu uā voințiā de ferū, ilustrulū domnū alū Romāniei — pētrunsū pēnō in adēnculū ānimei de nenorocirile patriei — chiamā pe poporū la viuēțiā; utilisēdiā desperarea lui; redeștēptā curagiulū abātutū alū romānului; readuce credințiā in viitorulū țerei; revivificā patriotismulū, perseveranțiā, vechi virtuti națiōnale; dā singurū esemplulū celū mai sublimū și mai nobilū de devotamentū, și cu credințiā in Dumneșeulū romānilorū se decide a lepāda jugulū Osmanliilorū și — sub ridentele rașie ale libertăți — sē agiungā la țelulū dorințielorū sēle și sē vēdiā pe toți romāniū uniți și patria lorū pe calea fericirei și a progresulū.

Cāndū leulū răgeșce, dōmnelorū și domnilorū, ne-

norociți și nebuni suntă aceia care s'aũ încercatũ sã lũ rãnescã!...

La energica lui chiãmare, la tunãtorea lui voce, rãspunde unũ poporũ intregũ, lungũ-timpũ apãsatũ și speculatũ, de streinii fõrã milã, și de mișeii rene-gați și trãdãtori ai țerei. — Vãile Jiului, Oltului, Ar-geșului etc., suntũ pline de smei munților și de voi-niciii mãnõselorũ câmpii ale Olteniei, cari vinũ și se ordinãdã veselã sub drapelulũ libertãții și alũ mân-tuirei; drapelũ pe care 'lũ põrtã energiculũ și vïno-sulũ brațũ alũ lui Mihaiũ, invincibilulũ domnũ alũ Romãnilorũ.

„ Sã ne luptãmũ, vitejilorũ, — ñicea elũ, acestei „ pleiade de eroi care simțiaũ sãnta chemare, — pen-tru patrie și lege, pentru sfintele nõstre drepturi, „ pentru libertate și mãntaințã; sã nu punemũ de „ locũ armele giosũ : *țera sã se prefacã intr'unũ in-* „ *tinsũ mormẽntu sãu sã remãiã țera Romãnilor*“ ; — Și, sigurũ de avẽntulũ națiunei, incredințiatũ cã simțulũ de libertate animãdã totũ poporulũ, vitezulũ domnũ romãnũ, nu cređiũ prudentũ, neci in interesulũ țe-rei, sã pãrđã unulũ macarũ din acele prețioase momen-te, și se decisã sã incãpã inegalele dera energicile lup-te, pentru libertate. — Inchiãiã alianțã cu domniũ Moldaviei și Transilvaniei, contra Turcilorũ opresori și aroganți, și in memorabila ñi de 5 Noembre 1594, rãdicã susũ drapelulũ independinției. — Uciderea Tur-

ciloru din Bucureșci și Jașy fu semnalul răscolărei, și teribila sea voce auzindu-se de la uă margine la alta a țerei, micu cu mare se răscolă pentru a răsbuna lungile dureri ce au suferitü.

Cu rēpediunea fulgerului Mihaiü și romāniü sēi — care nu așteptău de cătū unū mare comandante, unū mare căpitanū care se 'i ducă la victoriă și la gloriă, — se răpedü și batü Giurgiulü, intorcundu-se la Bucureșci scrobescü armia Emirului care se furisă și trecü Dunăria; luptă apoi contra cetățilorü de pe țiermulü dreptü alü Dunărei, invinse și prefacü in cenușă Orașulü de Flote, Hârșova, Silistra și facü pe Pörtă se stea inmărmurită la vestea succeselorü sēle.

— Cutezanța lui Mihaiü, ênsö, se măreșce cu victoriele sēle : dă ordine frațilorü Buzeșci și Calonfiresci se plece contra Hanului Gherei, și eroicii generali romāni se acoperü de glorie in luptele de la Stăneșci, Putineiü, Șerpătești; éro elü se răpede contra lui Mustafa-Pașia, care campase la Dunăre, 'lū inchide in Rușciuk și 'lū constränge a priimü bătăia; Mustafa è învinsü și ucisü, Rușciukulü datü flacărilorü, și Hârșova, Silistra, Turtucaia, Nicopole și intregulü țiermü dreptü alü Danubiului, au totü aceeași sörte; și astüfelü, in optü luni de țile, țice neuitatulü istoricü românü N. Bălcescu, — Mihaiü purtä apröpe 12 resbele memorabile și agiunse pēnö apröpe de porțile cetătei lui Constantinü.

Speriați de atâtea succese, Turcii, armédiă Europa și Asia, și návalescú asupra Românilorú, cu puterea numărului, deciși să prefacă scumpa patrie română — peste care a trecutú atâtea nenorociri, — într'unú in-tinsú mormântú. — Curagiulú bárbătescú, énsö, re-sistenția eroică, și devotamentulú cu care luptărá, Mi-haiú și românií sei, in gloriösa și sânta vale a Călu-gărenilorú, este uă dovadă viué de cea ce póte să facă uă armie mică, — unulú chiarú contra dece, — cândú se luptă pentru aceste mântuitoře idei : *patrie și li- bertate*.

Numai acestea suntú óre, luptele ce purtá contra neamicilorú marele nostru domnú?... Oh! nu... la Târgoviște, la Giurgiu, la Vidinú, la Brașovú, la Șelimbérgú, la Gorásléu, etc., brațulú seú vítézú și ánima lui cea mare esecutará minuni de bravurá, și fruntea lui nobilá fu tot-dé-una incununată cu laurii victo-riei. — Mihaiú celú vítézú, dómnelorú și domnilorú, a fostú unú domnú mare in tóte respectate; cáci, in decursú de optú anni de țile, câtú purtá pe capu-i co-róna României, puse lumea in admirațiune și facú pre vrășmași să tremure inaintea sea.

Ilustrulú cronicarú alú Moldovei, láudândú vitejia lui, 'lú numesce : „*Vestitulú între domnií*“ (1).

D. Vaillant, făcândú portretulú lui între alte țice : „*Mihaiú avea privirea vulturului și coragiulú leului*“

(1) M. Costin. Letop. Tom. I. pag. 219.

și nu se p^ote opri de a 'l^u numi adese-ori „ *politic^u*
profund^u și mare căpitan^u “ (1).

Mihai^u, ȃice I. A. Thuan, era un^u bărbat^u valo-
ros^u. strălucit^u in norocire, ca și in nenorocire, du-
p^o chiar^u *judicata neamicilor^u seⁱ* “ (2).

D. Aaron Florian, ȃice : „ de c^und^u Turciⁱ au in-
fipt^u piciorul^u in r^usăritul^u Europeⁱ, națiile creștine,
n'au avut^u alt^u erou^u mai mare, neci creștinătatea
un^u apărător^u mai ferbinte. — Cu adevărul^u in animă
și pe buse, cu crucea intr'ua mână și cu sabia in
cea-altă, a r^usătat^u barbaria și a ascurat^u ome-
nirea creștine pace și liniște; a inlesnit^u inaintările
civilizațiunei și a făcut^u se cr^uscă bine-cuv^untări pe
unde era se se semene blesteme “ (3).

Ardelenii, comparândul^u cu Alexandru cell^u Mare,
'l^u numia^u : „ *Makedon al^u nostru* “ — ; éro poporul^u
român^u de dincóce de munți, mult^u mai caracteristic^u,
cânta^u veseli faptele marelui domn^u, in următorele
versuri de care resună văile Olteniei și pólele Carpa-
ților; Ascultați....

„ Auđit-ați d'un^u Olt^un^u,
„ D'un^u Olt^un^u d'un^u Crajov^un^u
„ Ce nu 'i p^usă de Sultan^u?

„ Auđit-ați d'un^u vit^uz^u,
„ Care vecinic^u n'are pas^u
„ Căt^u é țera la necaz^u?

(1) Romanie Tom. I. pag. 336-337.

(2) Tesaur^u de monum. ist. T. I. fasc. 8. pag. 246.

(3) Mihai^u Brav. pag. 157.

- „ Auđit-ați d'ună Mihai,
„ Ce sare pe șapte cai
„ De strigă Stambulul va? ”
- „ Elu è domnulă celă vestitū
„ Care 'n lume a venitū
„ Pe luptatū și biruitū.
- „ Spue riulū celū Olténū,
„ Spue valulū Dunăreanū
„ Și codrulū Călugăreanū;
- „ Câte lupte aū privitū,
„ Câte oști aū mistuitū,
„ Câte oșe aū înalbitū!
- „ Mulți ca frunđiele de bradū,
„ Ca nisipulū de pe vadū
„ Ca gemetele din iadū! . . .
- „ Spue corbiī munțilorū
„ Și fiarele codrilorū
„ Care aū fostū nutrețiulū lorū?
- „ Fost-aū leșurī Tătăreșci
„ Și Turceșci și Ungureșci
„ Date-in săbiī româneșci!
- „ Aoleo! Mihaiū, Mihaiū!
„ Că de noi milă nu ai
„ Sē ne scapi de *chiū* și *va!* (1).

Poporulū, dómnelorū și domnilorū, dupō ce laudă
— cumū vedeți — faptele gloriosului domnū, nu uită
— in nenorocire — a suspina și a rechiāma pe vitē-
zulū sēu mântuitoare; ultima strofă am auđit'o ênsu-

(1) Alecsandri poes. pop. pag. 214.

'mi, — nu 'mă aducă aminte în care primă-veră, — dincolo de Olt, cu ocaziunea unui viagiū ce făcēmū la antica și uă-dinióră mândra și falnica cetate a Baniilor.

Mihaiū celū Vitézū, dómnelorū și domnilorū, prin uă atitudine energică, prin uă stăruință demnă de uă cauză sacră, și prin uă politică profundă, fū norocitū a realiza acea idee mare — care preocupă pe adevărații români și astăzi, — acea idee națională, visū de aurū alū Românilorū, dorință dragălașiă a unui poporū întregū, sublimū principiū, stea înainte mergutóriă, stea de mântuire și de mărire a românilorū în viitorū : „*unirea cătorū trele țeri surori*”; — și după tronulū ilustrațiilor și glorioșilor domni ai Moldovei se intitilă cu fală, spre lauda și bucuria tuturorū românilorū : *domnū alū Moldovei, Transilvaniei și țerei Muntenesci*.

Prin uă vigință infatigabilă, vitézulū nostru domnū în totū timpulū domniei sële, îngrijī binele și fericirea României; cu uă bravură, pe care nici inamicii nu 'i o punū în dubiū, și devoratū de foculū sacru alū patriotismului el trăi, luptă, muri pentru scumpa lui țeră, pentru gloria patriei sële adorate. — Da! ilustrulū și energiculū Mihaiū celū Mare, contra căruia arma inamicului, — în luptă deschisă, voinicește, — nu avū nici uă putere, muri ucisū, prin trădare, de criminalii invidioși, în câmpia de la Turda,

câmpia care, pentru noi românii însemnează încă :
eternă resbuinare.

Indignată de această crimă odioasă și lășă ucidere, vistierul Stavrinos, contimpuranu și ministru al e-roului român, aruncă cele mai amare blesteme contra criminalilor ucisori : „ O ceru, strigă elu lamenu, tându-se, și sóre ingroziti-vé de această nedreptate „ și voi munților și fiare plângeți, cá astăzi a cá- „ diutu stilpulú creștinătății!!... Pietrilorú strigați, „ arbori desrédăcinați-vé, câmpiilorú intristați-vé și „ voi munților plângeți căci au perduto viteji pe a- „ celu-a de care se ingroziau lei și balaurii “ (1).

Plânsu de națiunea intréga căreia 'i dedese libertatea; iubitú de soldații sêi, in peptulú cărora redeșteptase frumósele virtuți strămoșești; adoratú de poporú pe care, prin stăruința sea 'lú scăpase de sub jugulú vrășmașilorú; respectatú chiarú de boierii țerei pe care 'i făcuse mai energici și mai demni; Mihaiú murí regretatú de intréga Europă creștină pentru cá, — prin energia atitudinei sêle, prin forția curagiului, prin tária brațului neinvinsú, prin constanția marelui sêu sufletú, prin uá perseveranția de modelú, — oprí vitejește, cu peptulú sêu, valurile spumegate ale năvalitorilorú musulmani; apèrà creștinătatea și garantá progresulú liberú alú civilizațiunei.

Salutați... salutați dérò, dómnelorú și domnilorú,

(1) Magas. istoricú, T. I. pag. 294.

acésta eroică figură, a celui mai mare și mai gloriosu domnă ală țerei; in care, națiile orientului și creștinătatea intrégă, cumă ȃice neuitatulă Bălcescu, 'și puseseră speranțiile și pe care 'lă numiaă : „*stéua loră de la răsărită!!...*“ (1).

Salutați... salutați pe marele și superbulă domnă română, fala țerei séle, inaintea căruia tremuraă de spaimă puternicile imperie vecine, și aduceți-vă aminte acelu răsponsă memorabilă ce dede Mihaiă soliloră imperatului Rudolfă, — cari veniră să céră restituirea Transilvaniei — răsponsă, care pune in evidenția stima și respectulă de care se bucura țera, și inalta pozițiune ce ocupa România in areopagulă Europei : „Acésta țera, ȃise magnificulă domnă, cu toă nulă unui adevărată suverană, este coprinsă prin vitejia româniloră mei; nu o voiă lăsa nici intr'ună chipă, neci voiă permite Imperatului să facă ce va voi. — Să continue a 'mă trămite ajutóre și bană, cōci intr'altă felă 'mă voiă intōrce armatele in contra lui și 'i voiă arăta cō neci armele neci ómenii nu 'mă lipsescă!!...“

Salutați... salutați pe agerulă comandante ală vitejiloră soldați români care, purtă lupte memorabile contra furiei năvalitóre a neamiciloră; doboră jugulă greă ală impilătoriloră; ingenuchiă falnicile regiamente maghiare; umplă de spaimă órdele musulmane

(1) Revist. român. T. I. pag. 179.

și făcù sê tremure, grózniculü imperiü alü Turcilorü!!...

Salutați... salutați pe ilustrulü Mihaiü celü vitézü, și — regretându mórtea lui timpurie — ñiceți, cu marele cronicarü românü : „cade-se, sê blăstemämü toți creș-tiniü, némulü Ungurescü, fiindü-că suntü ómeni rei „și hieleni din felulü lorü “ (1).

Salutați.... salutați, in fine, dómnelorü și domnilorü, acéstă fericitá umbrá a marelui Mihaiü, gloria țerei și fala intregului românismü, și — câți veți avea norocirea a trece pe lóngá monastirea Délului, de lóngá Târgoviște — opriți-vé unü momentü, vé rogü, Români! și aruncându uá privire duiósá cõtrá acelu sântü locașü unde zacü scumpele rămășiție ale gloriosului domnü românü, vërsați uá lacrimá la picióarele petrei sele mortuarie, și aruncați, celü puținü, uá coróná de imortalü pe scumpulü sêü mormëntü!!!...

*

Dupó mórtea prematurá a marelui Mihaiü, dómnelorü și domnilorü, incede, — pentru nefericita nãstrá țérá, — epoca nenorocirilorü; luptele fratricide mângescü pámêntulü patriei române, streinulü cautá a se amesteca in afacerile nãstre, ameninția libertatea și independinția țerei, și România, dupó un lungü pe-riodü de mărire, è silitá sê indure felurite nenorociri.

(1) Mag. istor. T. IV. pag. 301.

La jumătatea secolului alu XVII-le ênsö. uă nópte lungă, uă nópte de apröpe dóuë secole, invêluiesce nenorocita nóstră țără; nópte profundă și tenebrösă!!... Timpurile de glorie trecuseră... Iluștri domni români nu mai erau... Streinii începü sê ne domnescă... Neci uă zare de lumină!... Unü poporü care trăiä altă-datä, astăđi vegetéđiä...; ici-colé, câte unü individü in care abiä mai bate ânima, in care abiä vibréđiä frumösele sentimente naționali....

Ce nópte intunecösă!!... Fulgeră... și uă lumină momentană, ne face sê intrevedemü frumöse speranție pentru viitorü... unü Basiliü Lupu, unü Mateiü Basarabü, unü Șerban Cantacozin, unü C. Brâncovénu, unü Greg. Ghica, unü... tăcere... è nópte!... nu se mai aude nemică, nu se mai vede nemică... nemică...

Dérö poporulü, pentru Dumneđeü!!.... unde è poporulü?!...

Poporulü?!... Intrebați de poporü?...

Priviți, dómnelorü și domnilorü, acea masă de individe care asudéđiä subü cerulü liberü, și cu uă pacienția de Sisifü, — pe unü sóre arđiatorü — lucréđiä ca, prin munca lui, sê intêmpine nevoile țerei și sê sature lăcomia ticăloșilorü cari dispun de dênsulü.

Vedeți, mai colö, acea mulțime care — păstréđiä numai figura de ómeni, — pe latulü lorü spate, altă-datä, purtau areculü și tolba cu săgeți, pentru a mirui

pe neamicii țerei, éró astăzi pórta povara cu care 'lú incarcă streinulú vitregú, pentru a 'și rădica palate somptuóse in care sè etaleze lucsulú și sè 'și afle locuinția degradanta corupțiune.

Priviți, mai dincolò, acea grupă de ființie nenorocite, aduși in starea cea mai miseră, prin despotismulú guvernanțilorú și prin lașitatea unorú streinú corupți și corumpători, enervați, fôrá ânimă și fôrá D-deú; streinú care nu sciú iubi patria, pentru că nu au avutú patrie, pentru ca patria lorú è pretutindinea; fôrá lege, pentru că legea lorú è câștigulú; fôrá ânimă, pentru că ânima lorú è furată de demonulú corupțiuneiú și alú harpagineității; priviți.... bărbați, femei, copii, bêtrâni, toți... dérò toți muncescú nu pentru a 'și âmplea grânarele lorú, ci pentru a indesa casetele acelorú streinú cari se furișarâ in casa națiuneiú și banchetuescú in palatulú iluștrilorú și glorioșilorú noștri domni de altă-data....

Priviți, priviți, dómnelorú și domnilorú, căci aceste nenorocite individe, aceste misere ființie, suntú adevărații copii ai României, fii bravilorú soldați de la Racova și Călugăriani; descendinții eroilorú de altă-data astăzi suntú uă cétă de Sybariți care nu mai au neci ideile, neci credințiile, neci, mai alesú, voinția resolută a străbunilorú lorú....

Ah! ce ânimă nu se induioșeđia, dómnelorú și domnilorú, la privirea acestuí durerosú spectaclu?!... ce

sufletu rămâne nemișcatu, cându priv esce acéstă stare de miserie in care fură prăvăliți copii braviloru?... A cui voce nu aruncă blăsteme contra acestorū streini lași și miserabili, strigoii ai fanarului?... Care, care bunū românū nu vėrsă lacrēmi de sānge, cându cugetă ce amū fostū o dinióră?!...

Dérō... este uă providențiā pentru Romāni!

Ascultați... ascultați, vė rogū, căci in međiū-loculū acestui intunericū nepētrunsū, vėdū uă zare de lumină; in međiū-loculū acesteī tăceri mormēntale, audū uă voce care sparge aerulū. Ascultați... este ēnsuși Dumneđeu care vorbeșce prin vocea nemuritorului *Văcărescu* :

„Aidī, Romāne! aidī voinice!

„Lasă ripe, vāi, colnice;

„Aidī moșnénu de vitejie!

„Lenea nu 'ți ȅ dată ție.

„Șirū de vėcuri ție 'ți spune

„Că născutū eșci a supune,

„Și cu fapte totū măreție

„Lumiū intregi a da poveție.

„Aidī Romāne! căci ȅ vreme

„De cândū țera ta totū geme,

„Suferindū rușini și grōze

„Sub domnirea multorū lōze.

„Aidī, voinice, te arėtă

„Fii ș'acumū ce ai fostū uă dată “ (1).

Priviți... conștiința națională se desvoltă; românii

(1) I. Văcărescu, Suăturii patriotice, pag. 73.

se deșteptă... è lumină!... Pandurulă, păunașu alu codriloră, se iveșce; Tudoră Vladimirescu, fiulă Olutului, agerulă luptătoră și apărătoră ală drepturilor strămoșești, înalță stégulă revoluțiunei și chiamă pe români la viuétiă;... ânimile vitejiloră, încăldite de foculă sacru ală patriotismului, se răscolă; fala strămoșescă suride legiuneloră române organizate; trombeta resbelului răsună, arma zângăneșce în viguroșele brație ale româniloră, și sângele colcăie în vinele descendințiloră lui Mihaiă. — Români!... Români! ceru drepturile străvechi....

Prin unire și stăruință, vrășmașii națiunei suntă învinși, și desarmatorii poporului, ingenunchiați!...; déro, intriga invidioasă lucrédia la întunerecú... inamicii se coalisédia, și loviturile loră țintescú în eroulă română. — Ună țipétă... Vitezulă Tudorină ală Olteniei murì, martiră ală marei cauze naționale....

Dumneđeule!!!...

Salvatorele umanității murì, pironitú pe cruce, pentru înfrățirea tuturoră; Celebrulă filosofă ală Atheinei, gustă otravă, pentru veritate; Galileu putredî în temniță pentru uă ideia; Mihaiă fû ucisú și insultatú în modú barbară, pentru că agiunsesse a realiza ună principiú; Horia, Cloșca se schingiuescú pe rôtă pentru drepturile poporului; Tudoră... agerulă Tudoră Vladimirescu, fû ucisú de neamică, pentru că voi se

reda țerei s'ele scumpele și stră-vechile ei drepturi perdute!...

Oh! rușine!... rușine!!... Neci Tudorū, neci marii și glorioșii domni de uă-dinióră, nu aū neșce monuminte care s' vorb'escă viitorimeī, și s' eternise-die in secolī suvenirea faptelorū și memoria numelū lorū!!!...

Acestu-a ni è trecutulū!... dómnelorū și domni-lorū, și elū merită credū, stăruinția și atențiunea D-v., pentru că ne aduce aminte timpurile eroice de altă-dată, faptele gloriose de demultū, și pe vitejiī domni români care nu mai suntū!

Acestu-a ni è trecutulū!... și — in locū de a ne mândri cu d'ensulū, — è bine, credū, s' 'lū studi-âmū, pentru a apuca calea faptelorū mari, națiōnale; fapte, demne de străbunii noștri....

„Slujască-se cu ostenițele nōstre n'émulū moldo-venescū, — cumū dicea ilustrulū Cantimirū, — și ca intr' uă oglindă, chipulū și statulū, b'etrânețiile și cinstea n'émului s'eu privindū-și, 'lū suātuiescū ca nu in trudele și s'ângele moșilorū și strămoși-lorū s'ei s' se mândr'escă, ci in ce aū cădiutū din calea bărbațilorū, — chiarū inți'egundū urma și vrednicia lorū r'evnindū, — lipsele s' 'și plin'escă și s' s' 'și aducă aminte că precumū uă-dată așia și a-cumū totū aceia bărbați suntū, cari cu multū mai cu fericire aū ținutū cinste a murī, de câtū cu

„ chipu de cinstea și de bărbăția lor nevrednici a
„ trăi “ (1).

Să citim d'érö, cu cea mai mare aviditate, dómnelorü și domnilorü, in marea carte a României, sublimulü nostru trecutü naționalü, și, — mândri de faptele străbunilorü noștri — să nu uitămü că avemü uă sacră datoriă cötră acéstă țeră, a 'i îngriji presintele și a 'i garanta viitorulü!... Să studiămü, in fine, trecutulü, cöci elü are puterea misteriosă care ascute spiritulü, fecundéđiă imaginațiunea, aprinde entusiasmulü, mișcă ânima, fortifică caracterele abătute și, din individe fôră credințiă și fôră hotărîre, — cumă am đisü deja — face români vrednici de numele ce pôrtă, adevérați și demni admiratori ai virtuțilorü antice.

* * *

Dómnelorü și domnilorü,

Acordați-'mi, vă rogü, încö câte-va momente, binevoitörea D-v. atențiune, să potü dice, in trecätü, douétrei cuvinte asupra virtuțilorü străbune, și voiü termina.

Națiunile, astăđi, in secolulü in care trăimü, dómnelorü și domnilorü, nu se mai prețiuiescü, — ori ce s'arü dice de amicii forțeiiei, — neci dupö valörea lor numerică, neci, mai alesü, dupö intinderea lorü teritorială; numai acele națiuni, — care șciü muncü, in

(1) Vaillant. Romanie, pag. 399.

sfera economică, și știu cultiva virtuțile lor antice, în sfera politică și națională, — sunt considerate; numai existența lor este necesară, numai ele au o destinație, un viitor.

Virtutea, atât de necesară popoarelor democratice, este și trebuie să fie, pentru ori-care stată baza fundamentală a edificiului său social și politic; popoarele cari, și uită tradițiunile antice, nesocotesc trecutul lor național, și nu au credința în *virtute*, — trebuie să o spunem cu curaj — nu numai suferă în prezente, dăru sunt amenințate și în viitor; căci, necapabile de nici un sacrificiu pentru libertate, patrie și naționalitate, trăiesc o viață morță și nu așteaptă de câtă o mână cutezătoare pentru a le sugruma, și o lovitură mortală pentru a le prăvăli în mormântul secolilor uitării.

Voiți exemple? Să foilețăm istoria și le vom avea:

Grecia, eroica Grecie, Grecia lăganul civilizațiunii, modelul virtuții și al patriotismului esaltat, sorginea nobilă unde puisară toate națiunile, patria literilor, științelor, frumoșelor arte, și, țera marilor genii, când și desprețuie trecutul său național și nu mai credi în *virtute*, — cu totă elocința vigurosului atlet, faimosului orator, ilustrul Demostene care, în delirul unui spirit coprins de cel mai admirabil patriotism, voi să i rechiame timpurile ei gloriose, — cădi sub loviturile lui Fi-

lipă ală Macedoniei și apoi sub greulă și zdrobitorulă jugă ală Romaniloră.

Și Roma, resbelnica Romă, mama noastră Romă, cândă uită frumósele đile ale republicei, și aceea austeritate care făcuse mărirea sea; cândă nu mai avă : Scipioni, Catoni, Marceli, Grachi, Reguli, etc., cu ună cuvântă cândă nu mai avă virtuți mari și nu mai cređiă in virtute, Roma, fű lovită cu putere de asprele colpiri ale Goșiloră și Eruliloră lui Odoacru; fruntea sea majestósă fű târítă in pulbere și energica națiune, care speriasse lumea cu faptele séle, căđiută in decrepitudine, fu aruncată in rëndulă popóreloră care nu mai esistaă.

Noi, Români... noi urmașii Romei, noi copiii braviloră care, — cumă ați vėđiută, — avemă ună trecută strălucită, uă comóra plină de mari fapte naționali, cândă uitaramă fala vitejască a străbuniloră noștri, cândă perduramă credința in trecutulă nostru națională, cândă virtuțile militare fură părăsite, virtuțile eivice ingropate și virtuțile casnice ori domestice batjocorite și uiduite...; noi români, furamă puși sub epitropia beiloră din Fanarū, suferiramă multă timpă plumbósa loră tiranie, și avuramă durerea, — dupó secolă de mărirea, — a vedea acquila română insultată, și stindardulă țerei noastre sfășiată, prin réua voinița a streinului dominante, și aruncată in acele lo-

curi unde, Mihaiu și Ștefanu, n'arū fi cređiutū sē a-
giungā neci uā datā!...

Aceste puține esemple, dómnelorū și domnilorū,
potū cōvinge, credū, și pe cei mai inderētnici că,
virtutea este și trebuie sē fie basa ori căruī organismū
politicū; afirmū acēsta, rēđimatū pe autoritatea ma-
relui Montesquieu, și, ori cātū 'și arū ascuți, dialec-
ticii, armele contra ei, și ori cātū arū combate-o și
arū nega-o sofisții și scepticii, noi credemū intr'ēnsa,
pentru că avemū coela, in peptulū nostru ceva, con-
șciința nōstrā, care ne incredințiadiā de esistența ei,
de eficacitatea puterei sēle....

Dérō... ce este virtutea?

Platone, ilustrulū discipulū alū marelui și divinu-
lūi magistru Socrate, ȓicea : „ *Virtutea este conformi-*
„ tatea acțiiei cu ideia binelūi supremū, ȓ străduința ce
„ pune omulū, de a se apropia, catā tō dynatōn, de ti-
„ pulū perfecțiunei. “

„ *Virtutea, ȓicū moralisții, este acea dispoziție fer-*
„ mă și constantă a spiritulūi care indēmnā a face bine
„ și a fugi de rēū. “

Inteligintele și invētiatulū *D. Keratry*, ȓice : „ *Vir-*
„ tutea este implinirea datoriei, mai multū de cātū im-
„ plinirea datoriei, atunci cāndu spiritulū umanū se su-
„ pune unū mișicāmēntu generosū care 'lu rădicā in uā
„ sferā superiōrā raporturiloru sēle naturale. “

Astü-felü definescú filosofi virtutea; cumü o definea ênsö romanulü?

Románulü, dómnelorü și domnilorü, in energiculü sêu limbagiü đicea virtuții : *virtute*; și in acestü singurü cuvêntü elü coprindea totü : *virtuți militare, civile și domestice*.

Este adevêratü, că acêstă definițiune póte sê nu fiê neci complectă neci conformă cu canónele logicei celebrului filosofü de la Stagira; dêró veți ierta, de singurü, pe acei buni români de altă-dată care șciaü mai multü sê facă fapte virtuóse de câtü definițiuni sterile. Părinții noștri țintêu la fondü éró nu la forme, și, nefacundü distincțiune intre ele, le cultivău pe tóte de-uă potrivă, pentru că avêü și acêstă intimă convințiune că : „ *virtuțile suntü riușióre, care 'și iêü* „ *sorgintea in căminulü celü mai inferiorü alü poporului, și se vêrsă tóte in acelü mare fluviü pe care 'lú* „ *numinu : amorulü patriei.* “

Și in adevêrü; care altă națiune, dómnelorü și domnilorü, aü avutü norocirea in decursü de atâtea secole, sê dea nașcere atătorü mari bărbați de arme, atătorü celebri căpitani cari, pe câmpulü luptei, devotându-se pentru țêrá și umanitate, sê infrângă armatele neamice și sê 'și apere patria de furia năvălitoare a barbarilorü?!...

Care? care țêrá — ca România — a datü nașcere mai multorü bărbați care sê aibê curagiulü civicü a

lupta contra tiraniloră, contra sugrumătoriloră și împilatoriloră poporului?!...

Unde? unde, in fine, femeia a îngrijită mai bine educațiunea națională și a cultivată virtuțile domestice, fără care virtuțile militare nu potă da bărbați bravi, neci virtuțile civice ageri patrioți și curagioși cetățiani?!...

Voiți esemple de curagiū, îndrăsnelă, eroismū, devotamentū, pe câmpulū de luptă? Istoria abundă; ascultați :

Spuneți-mi, cumū veți numi D-v., rezistența eroică ce făcū vitézulū Mircea celū Bêtrânū, — in urma deplinei infrângerii a creștiniloră aliați, la Nicopole, — cu puțini soldați la numărū, contra vestitului Bajazet Ilderim, in nemuritorea câmpie de la Rovine?...

Spuneți-'mi, cumū veți numi D-v., temeraria întreprindere a nebiruitului Tepeșiu care, cu 5 mi de soldați aleși, toți inchinați morții, navalii in castramentulū Turciloră tăbăriți la Focșiani, și, intr'ua măcelire grozavă, trâmise in iadū uă mulțime de sectari d'ai lui Mahometū?...

Spuneți-'mi, cumū veți numi D-v., desperata rezistență ce făcū, ilustrulū Ștefanū celū Mare, in decursū de uă jumătate de secolū, contra numeroșiloră neamici ai Moldovei și ai întregului Românismū?...

Cumū veți numi acea cutezanția sfidătoare și acelu disprețiu aruncatū morții de vitézulū și marele Mihaiū,

care, în energica și glorioasă bătălie de la Calugăreni, vădându-și progresele Turcilor și temându-se ca să nu intre în descurajare în ai săi, smulge săcurea din mâna unui soldat și, cu o furie incredibilă, arhanghelul în mediul-locul neamicilor, pătrunde rândurile vrășmășești urmat de vitejii săi, așterne la pământ mii de cadavre și cu o lovitură trăsătoare dobora pe însuși curajosul Caraiman și 'i smulge drapelul Profetului, pe care Turcii 'lă credău înluabil?...

Spuneți-mi, cum vă veți numi, în fine, decă nu mari și naționale virtuți militare, faptele războinice ale iluștrilor: Corvinu, Radu cel Mare, Bogdan III-le, Radu al VII-le, Rareșu, Ionașcu, etc.; ale vitejilor generari: Danu, Comanu, Șendrea, Dumbravă, Radu, Buzeșcii, Calomfireșcii, Mihalcea, Preda, Manta, Fărcașu; și ale eroicilor pompiari din Țările noastre, cari, udară cu sângele lor Dădălu Spirei, salvară onorația națională și făcură pe marele istoric al Franței, iluștrul Michelet să dică : „*Resistența eroică a Pompiarilor din Dădălu Spirei, poate proba de agiunsu aceea ce se poate aștepta de la acestu popor.*“

Intrebați de virtuțile noastre civice?!...

Cercetați, vă rog, istoria și veți vedea, că — de la fondarea Țărilor române, și până în timpurile cele mai prăsimă, spre lauda și onorația României, — nu ne au lipsit caracterele mari, sublimele virtuți cetățenești.

Virtuți civice?!...

Dérö, cumü veți numi D-v., curagiulü ilustrulü diplomatü alü Moldovei *Ioan Teütü* care, — suntü acumü 4 vécuri apröpe, dupö ințieleptulü consiliü datü de Ștefanü celü Mare, fiindü trämisü de Bogdanü, domnulü țerei, la Pörtä së tratese de pace, — la ușia vizirulü 'și luä cismele in brație și intreatü de marele ministru, decä së teme së nu 'i le fure cineva, elü 'i respunse : „*Nu știü, dérö mi se pare că, cu neșce ómenü care vorü së ne iea totü, trebuie së pás-trämü ce putemü?*“ (1).

Cumü veți numi curagiulü patriotulü *Velicü Costin* care muștra continuü pe Hatmanulü Moldovei, și đicea marelü și putintelü vistierü alü țerei, Iordaki Roset : „*Vistiere, vistiere, mã încetü cu orinduelile?*“ (2).

Cumü veți numi curagiulü lui *Miron Costin*, ilustrulü cronicarü alü Moldovei și agerulü apërătorü alü poporului care, đicea chiarü lui Vodä-Cantemirü, la méșä domnéscä : „*Märia ta, mã desü cu paharulü, dérö mã rarü cu birurile, căcä veü avea së 'ți dar, Märia ta, uä datü sémä, și nu veü putea?*“ (3).

Cumü veți numi cutezanția bëtânulü cronicarü, *Ioan Neculcea*, acestü Ieremia alü Românilorü, cumü 'lú numeșce D. Cogälniceanu care, vedëndü cu dure-re că Miniștriü — nu ne aducemü aminte ai cäruü

(1) Mag. ist. T. I. pag. 136.

(2) Letop. not. biogr. T. I. pag. XV.

(3) Ibid.

domnū — furatū, striga plângundū de indignațiune :
„ *Ține-te, Ține-te săracă țēră, de acumū cu jafurile și*
„ *cu mîncătoriile...?*“

Cumū veți numi patriotismulū logofetului *Stoica*, agintele țerei la Constantinopole, care, in timpulū tristelorū lupte ce urmară după mórtea lui Négoe-Vodă, vedëndū intrigile unorū ticăloși boiari cari, — in momentulū cândū Pórta decretase sórtea României, — in egoismulū lorū, vënaū domnia, le duse :
„ *Nenorocițilorū, ce faceți?! Lăsați intrigile, faceți să*
„ *tacă dorințele și ambițiunile vóstre; țera, țera mai na-*
„ *inte de tóte?* (1).

Cumū veți numi, patriotica protestare a neuitatului domnū Gr. Ghica alū Moldovei care, printr'unū energicū memorandum adresatū porții, se impotrivì cu curagiū la instreinarea Bucovinei, și susținū că această faptă este uă violare a tractatelorū anterióre inchiãiate, — in anumite timpuri — intre valoroșii noștri domni și diverșii Sultani, și uă mecuńóscere fãțișia a drepturilorū Românilorū ?

Cumū veți numi D-v., energica luptă ce susținurã României — martiri in țera lorū — in decursū de aprópe dóuë secole, contra streinilor fanarioți; luptă, in care se ilustrarã mulțime de patrioți demni de lauda, stima și venerațiunea nóstrã ?

Cumū veți numi, in fine, dómnelorū și domnilorū,

(1) Mag. ist. T. IV. pag. 268.

tôte aceste fapte inspirate de binele țerei și de celū mai nobilū și mai arđiatorū patriotismū, de câtū fapte mari, naționale, sorginte a virtuților cetățienești?!...

Voiți âncō esemple de curagiū, abnegațiune, perseveranțiã, patriotismū? ... Ascultați :

In timpulū tiranului domnū streinū N. Mavrocordatū, *Radu Dudescu*, — protestândū contra faptelorū sele cumplite — avū curagiulū sē strige : „*libertate!*“ Elū fū trâmisū, este adevēratū, la Constantinopole și ucisū; dērō, strigātulū martirului imbărbătā pe unū altū romānū valinte, *Radu Golescu* care, in fruntea călărilorū romāni, rēscōlā poporulū, goneșce pe streinū și pune pe fugā instrumintele sele.

Altă-datā, totū in timpulū domniei sele, sē rēspēndeșce uā falsă șcire, in Bucureșci; Mavrocordatū apucā fuga cōtrā Dunăre și, la imortala localitate a Călugărenilorū, intēlnindū pe Mitropolitulū țerei *Antim*, 'i dīse : *Inapoř, Prea Sānte, cā au intratu Nem-
„țū in țēră.“* — „*Măria ta, dīse virtuosulū Mitropolitū de atunci, pălmuindū pe fricosulū tiranū, — „prin
„orī-ce împrejurări, sunteți domnulu țerei; datorია și ó-
„nórea vē impune, nu a fugi și a lāsă țera in părăsi-
„re, ci a lupta, cu curagiū, contra nāvălitoriloru.“*

Intorcundu-se in Bucureșci, tiranulū, turbatū de mânia, ordonā de se prinserā cei mai bunī patrioți — cari nevoindū sē suferē tirania, combătēu pe față despotismulū — 'i încărcā de lanțuri și 'i aruncā in reci

și umide temnițe; — venerabilul Mitropolit, vedându aceste fapte tiranice, se revoltă, și îmbrăcându-se cu sântele vestminte, iea în mână cârja arhi-păstorască, pune de se tragă clopotele și se duce drept la temnița. — Fanariotul, informat prin agenții săi de purtarea Mitropolitului în marmură; 'lă chiamă la palat și 'lă întrebă : „de ce s'a dusă acolo, ne fiindă „arestată?“ — „*Măria ta, — dăse venerabilul păstoru „biciuindă pe domnă, — unde suferă dreptatea, acolo ă loculu meu; unde este turma, acolo trebuie să fiă și „păstorulă.*“ — Tiranulă fu umilită, dăro puțină după aceea, *virtuosulu Mitropolitu* și energicii capi ai opozițiunei : *Golescu, Bengescu, Brezoianu, Obedănu* și alții cădiură victime patriotismului lor.

La 1753, Mitropolitulă *Neofit*, vedându tiraniile fanariotiloră care încungiură pe Mateiu Ghica, domnulă țerei — , iea în mână crucea și adresându-se poporului și boeriloră adunați la Mitropolie, le dăce : „*urmați-mă.*“ — Trei dăle, după aceea, venerabilulă arhi-păstoră, cădiu greă bolnavă, și, ună medicamentă tare și otrăvitoră, administrată de medică cumpărați de streini, 'lă inebună; — *Medelnicerulu Stefanu și Dudescu*, capi partidei naționale, fură esilați, dăro și Mateiu Ghica fu revocată din domnie.

Suntă acumă patru decenie, la facerea regulamentului organică, junele Iancu Văcărescu, vedându că consululă rusă Mintiaki, incalcă drepturile țerei

luându președinția adunării, în locul Mitropolitului Gregoriu esilat, protestă cu energiă și strigă „jost muscalulă.“ — Fu arestat, dat sub judecata militară și suferi, cu resemnațiune, esilul pentru țera sea.

Totă atunci, vrednicii patrioți români *Bălăcenu*, *Câmpinenu*, *Văcărescu*, *Buzoianu*, avură curagiul, în fața baionetelor, a protesta cu energiă contra unor articole din regulamentul care lovă drepturile țerei; „dérö, dice D. Heliade Rădulescu, prin una din a „cele minuni cari, câte-ua-data, se întemplă tocmai „la timp, toți acești boiari muriră în aceeași săptămână, înainte de a se inchide obșteșca adunare“ (1).

La 1826, bunul român *C. Golescu*, întorcându-se din esiliu, unde fusese trămis pentru că luase parte la revoluția lui Tudor, — împreună cu patriotul *I. Câmpinenu*, făcură cele mai mari sacrificii pentru cultivarea limbei, renascerea literaturii naționale și pentru tot ce avea raportu la progresul și dezvoltarea națiunii române.

Și, nu numai sexul viril, dómnelor și domnilor, dérö femeile chiar, cari — cultivându virtuțile domestice, și îngrijându educațiunea națională, păstrău nestinsu pe altarul sacru, focul patriotismului, — rivalisău cu bărbați în cultivarea virtuților civice și chiar militare.

Aduceți-vă aminte, vă rog, că famösa română,

(1) Protect. Țarului. pag. 22.

mama lui Ștefan cel Mare, inarmată cu unŭ curagiŭ mai pre susŭ de firea omenéscă, oprește fiului sŭu — invinsŭ și incărcatŭ de plage — intrarea in taria cetate a Némțului, și 'i ȃice : „*décŭ tu eșci fiulu meu,* „*nu 'fi suntu mamă eu;*“ că *Dómna lui Négoe bunulu* 'lŭ oprește de a pune noui dări pe țera oferindu-'i pafialele, cerceii și argintăriile séle, pentru terminarea monastirei de la Argeșiu; că *Dómna lui Ieremia* 'și recuperă tronulŭ, cu arma in mână; că *Elena lui Rareș* și *Elena lui Matheiu Basarabu* 'i consiliédia totŭ-dé-una spre fapte bune, mari, naționale; și, in fine, că vestita *Ipătéscă* din țilele nóstre, cu pistólele in mână, la 1848, imbărbatédia poporulŭ și despresură locoteninția domnéscă asediată de soldații lui Solomon și Odobescu.

Acestea suntu fapte, dómnelorŭ și domnilorŭ, care ne intărescŭ in credința nóstră că este viuéția in elementulŭ românŭ; și că, unŭ poporŭ care are unŭ trecutŭ așia de gloriosŭ, bărbații atâtŭ de mari și eroine așia de virtuóse nu pere, nu póte peri!

Acestu-a ni è trecutulŭ... Aceste fapte ni le invederédia istoria nóstră națională; țineți énsŭ sémă, vé rogŭ, că străbunilorŭ nóstri, vrășmașii, nu le lasă timpulŭ și liniștea necesariă ca sé serie, cum ȃice M. Costin : „*ce sosiră asupra nóstră aceste vremi de acumŭ,* „*de nu stămŭ de scrisóre ci de grijiă și suspinuri*“ (1).

(1) Letop. Tom. I. pag. 214 Voroavă cătră cititorŭ. —

Avea d^{er}o dreptate, cum^u vedeți, ilustrul^u poet^u,
neuitatul^u Bolintin^u s^e d^{ic}a :

„ Noi scrim^u istoria, nu pe c^{ar}ți ce per^u,
„ Ci pe frunți de populⁱ cu paloș^u de fer^u.

Și in adev^{er}u ; rădice, rădice vrășmași frunțile lor^u
plecate sub vitejescile loviri ale soldaților^u noștriⁱ ;
descopere-’și fruntea orgolioșii, astuții și fanfaronii
noștri vecini ; descopere-’și fruntea Maghiarul^u și Po-
lonul^u și veți vedea cicatricele unde lovira sinețiile
vitejilor^u noștriⁱ ; rădice sus^u turbanul^u Turcul^u și
Tatarul^u și veți vedea urmele glonțiilor^u cu care
’i miruiră voinicii copii ai României.

Acestu-a, acestu-a, in fine, ne è trecutul^u. . . .

D^{er}o presintele ! . . . d^{er}o viitorul^u ! ! . . .

II.

Presintele ? . . .

’Mi veți da voiă, d^{om}nelor^u și domnilor^u, de și
trăim^u intr’ună timp^u — cum^u se d^{ic}e — de liber-
tate, s^e nu d^{ic}u nici un^u cuv^{en}t^u asupra presintelui. —
Sunteți marturi oculari ai faptelor^u de totă ziua, v^e
rog^u d^{er}o, caracterizați-’l^u D-v.

E^u, ca s^e scap^u de *multe neplăcer^u*, v^e mărturisesc^u,
’mi dau, *cu plăcere*, demisiunea . . . ; bine-voiți d^{er}o a
’mi permite s^e trec^u inainte.

Surideți ! . . . stăruiti, d^{er}o ? . . .

Ei bine; voiŭ Ńice... a nu! voiŭ lăsă sē Ńică ne-
fericitulŭ poetŭ alŭ Ardélului :

„ Cândŭ cugetŭ in tăcere la vremile trecute ,
„ Ah! lacrēmŭ sângerânde se scurgŭ din ochi-’mŭ giosŭ ...

dérö :

„ La noi ę putredŭ mărulŭ , nu’ŭ modŭ de curăŃire ,
„ Și totŭ ce se mai speră , suntŭ sâmburiŭ din elŭ ;
„ Aceștia cerŭ plantare , silinŃiă și unire
„ Ș’atunci va creșce cedrulŭ din ramulŭ tinerelŭ “ (1).

și vomŭ trece , *in grabă* , la viitorŭ , la mărire , la li-
bertate....

III.

Viitorulŭ?...

Viitorulŭ , ’lŭ putemŭ vedea in trecutŭ.

Și poetŭi ne potŭ spune viitorulŭ.... Cei vechi Ńi-
cēu : *poeta* , *vates* ; poetulŭ ę profetŭ.

Virgiliu , sublimulŭ poetŭ latinŭ , in admirabila sea e-
popeă *Eneida* , cântândŭ mărirea și viitorulŭ Romei Ńise :

Tu regere imperio populos, Romane, memento
..... *pacisque imponere morem*
Parcere subjectis et debellare superbos (2).

Nu șciŭ , dómnelorŭ și domnilorŭ , pēnŭ la ce punctŭ
poetulŭ ę profetŭ , dérö șciŭ că , dorinŃia-profetiă a lui
Virgiliu , s’a realizatŭ pe deplinŭ ; cōci poporulŭ ro-

(1) A. Mureșianu. Poesii. pag. 48.

(2) Virg. Eneid. lib. VI. v. 851 et. seq.

mană a domnită lumea întrégă; a dată legi popórelor; a iertatú pe cei invinși și supuși, și a umilitú pe cei superbi.

Implinise-va óre și profetia iubitului nostru *Bolintianu* care dice :

„Viitorú de aurú *România* are,
„Eú prevédú, in secolí a eí înălțiare “ (1).

Sperămú....

Avemú ferma convicțiune chiarú, pentru că noi, Românií, prin poziția nóstră geografică, in valea Dunărei, intre puternice imperie amenințiate — mai curéndú séú mai târđiú — de disoluțiune, avemú rațiunea de a fi, și... *trebuie sé fimu*.

Amú avutú și avemú uă destinată, in trecutú și, mai alesú, in viitorú....

Vingătorele vítézului Decebalú, divinulú Trajanú Marcu Ulpiú, intemeiătorulú poporului nostru, aședândú aci uă coloniá, a voitú sé fiá uă barieră care sé opréscá hórdele năvalitóre de barbari, in imperiulú romanú.

Și ... a fostú;

Cócí, Românií, in vécurile lorú de vitejie apérará — cumú am đisú — nu numai patria; déró legea, creștinátatea, civilisațiunea și libertatea popórelorú....

Francia, mândra și generósa Franciá, suntú acumú dóué decenie aprópe, in urma luptelorú din Crimea,

(1) Poesii vechi și nuoi. ed. 1855. pag. 155.

ajutându redesteptarea națiunei române, a voitū și mai voiește, credemū, a intemeia unū statū latinū tare, la Dunăre, care sē fie unū bulevardū contra năvălirilorū neamice.

Și... va fi ;

Cōci noi, Romāniī, bravi in decursū de 18 secolī, nu ađi vomū face omorītōrea erōre, sē ne uitāmū destinațiunea și sē repudiāmū vechiele virtuți militare....

Amū fostū liberi, in decursū de atāția secolī, și nu ađi, vigurosulū poporū romānū, va lāsā sē se incuibe sclavia in căminurile strămoșești....

Amū fostū viui atāția secolī, și astăđi, in alū 19-le secolū peri-vomū noi ōre?...

Oh! nu!... de uā miā de ori nu!...

„ De n'a peritū *Romānulū*, cāndū nu vedea luminā,
„ Cāndū simțulū libertății era ucigătorū,
„ Acumū cāndū tirania se sbuciumā 'n durerī,
„ Tu, bravule *Romāne*, mai cređi că o sē perī? ...

„ De n'a peritū *Romānulū*, cāndū ōrdele barbare,
„ Veniaū, ca și locuste, in agriī sēmānați
„ Tăiāndū fōrā de milā, răpindū fōrā cruciare,
„ Lipsindū pe fiiū de tatā, și pe surorī de frați ;

„ Acumū cāndū brațu-'ți agerū in lume 'ī cunoscutū,
„ Tu, *bravule Romāne*, mai cređi că ești perdutū? ... “

đice, patriotulū și martirulū Andreiū Mureșianu (1).

Amū fostū, 18 vécurī, peptulū de care se sparserā valurile năvălītōrie ale barbarilorū....

(1) Poesii pag. 70.

Amă fostă pavăza apusului, ... scutul creștinătății, ... salvatorii civilizațiunei, ... apărătorii crucii, ... și, cu sângele lor generos, străbunii noștri, apărarea aceste bunuri sfinte, de sub mâna otrăvită și omorătoria a barbarilor Osmanlii...

Amă fostă, în fine, buni și bavi Români și, nu astăzi, — cândă avemă ună frecută așia de gloriosă, — vomă preferi a deveni Muscali, Unguri, fie chiară și Nemți.

Avemă uă țără nobilă, eroică, superbă, ... avemă uă țără mănósă, mare — care se întinde între Tisa și Danubiū — este țără noastră, ... este moșia noastră, și voimă să fie a noastră, și numai a noastră....

Suntemă Români și voimă să fimă și să rămânemă Români; numai Români; ... pururea Români; ... în veci Români.....

(Aplause entusiaste în de-lungă repeșite, felicitări).

F I N E.

Consiliul Județean Cluj
Biblioteca Județeană
"Octavian Goga"

